■Pitești■

Restituiri

Revistă document a Centrului Cultural Pitești

Anul XX ■ Nr. 1 (63)/2022
Serie nouă ■ 4 lei

46

CONST. N. JONESCU
MARE MAGASIN ROMÂN
„AU BON GOUT"
MANUFACTURA, INCALTAMINTE,
MERCERIE SI ARTICOLE DE LUX.
FACADE PRINCIPALE
CASA PROPRIE FONDATA 1891
TELEGRAM: BONGOUT PITESTI
FACADA SECUNDARĂ

Copie

Pitești 26 Iunie 1901

PRIMĂRIA URBEI PITEȘTI
26. JUN. 1901
No 9005

Comptul

Onor. Primariei Com. Urbane Pitesci

29	Metre stofă de lână raye pen scola Profesională	2.50	72.50
6.25	Batist culori pen Rochi	55	3.50
	total Lei		76.00

Primăria Pitești, dosar 1-1901, f. 46

Societăți comerciale și falimente din orașul Pitești (1895-1916)

pag. 22

Sumar

Restituiri Pitești

ADRESA REDACŢIEI:
Centrul Cultural Piteşti,
Calea Craiovei, nr. 2 (Casa Cărţii)
Tel./fax.: 0248 219976
www.centrul-cultural-pitesti.ro
e-mail: restituiripitesti@gmail.com

Revista *Restituiri Piteşti* apare trimestrial sub egida Consiliului Local şi a Primăriei Piteşti. Revista publică articole pe teme de istorie universală şi românească, sociologie politică, antropologie socială şi culturală, precum şi documente variate din Arhivele Naţionale ale Statului, Arhivele Militare Române şi arhive personale.

ISSN: 1583-5863

Editor - Centrul Cultural Piteşti

Tiparul executat la TIPARG S.A.

Aspecte ale problemei constituționale în Romania interbelică

Dr. Marius ANDREESCU

Despre constituție și constituționalism

În data de 8 decembrie, națiunea română aniversează Ziua Constituției, proclamată astfel prin Legea nr.120/1995, în semn de omagiu adus Constituției aprobate prin Referendumul național de la 8 decembrie 1991. Aceasta a devenit Actul fundamental prin care în România s-au pus bazele statului de drept și ale democrației constituționale. În anul 2003 a fost revizuită, construcția sa fiind consolidată și adaptată la evoluțiile statului de drept, ale societății și la noul context euro-atlantic.

Constituția reprezintă actul nostru de identitate națională. Consfințită prin voința suverană a poporului, ea este corpul de principii și norme fundamentale care se adresează, în egală măsură, autorităților statului și cetățenilor săi. Funcționarea instituțiilor statului, garantarea drepturilor și libertăților individuale și derularea în ansamblu a întregii vieți a unei națiuni își au originea în textele înscrise în Constituție. Ea marchează triumful dreptății, al legii, al demnității omului și al libertății și al drepturilor recunoscute și garantate tuturor oamenilor; reamintește guvernanților că într-un stat cu regim constituțional democratic nu pot să exercite puterea încredințată de popor în mod abuziv, discreționar și discriminator cu încălcarea vădită a drepturilor și libertății cetățenești. Dar, cei care conduc efemer în țara noastră și în lume vor să acrediteze realitatea crudă a abolirii statului de drept și înlocuirea acestuia cu globalismul universal și forme de dominație vădite sau subtile prin care să subordoneze omul și principiile constituționalismului democratic intereselor lor de îmbogățire materială fără limite, de dominație. Legea este pentru om și nu omul pentru lege, statul este pentru om ca persoană creată după chipul și asemănarea cu Dumnezeu, iar persoana este pentru Dumnezeu.

Guvernanții de astăzi și mulți dintre noi uită că Dumnezeu a spus: „Eu sunt viţa, voi sunteţi mlădiţele. Cel ce rămâne întru Mine şi Eu în el, acela aduce roadă multă, căci fără Mine nu puteţi face nimic”(Ioan,15,5). Secularismul și ateismul care se extind încearcă să impună ideea că dreapta credință ortodoxă este o simplă ideologie ca multe altele, că lumea în care trăim este ultima existență, libertatea religioasă este inutilă și chiar dăunătoare mai ales în ceea ce privește dreapta credință ortodoxă și încercă să impună sloganul lui Nietzsche „Dumnezeu a murit”. Dumnezeu este mereu același, este prezent în tot și în toate. Nu „creștinismul” cade, ci noi cădem din creștinism, cum bine spune Părintele Arsenie Boca.

Dar spiritul și valorile Constituției pot să cadă, starea de constituționalitate a unui popor poate să fie abolită. Din nefericire, aceasta este realitatea zilelor noastre. Calea democrației sociale a afirmării și respectării valorilor naționale, inclusiv ale dreptei credințe ortodoxe, a demnității și libertății omului nu este un urcuș continu ci, așa cum realitatea contemporană demonstrează poate să aibă și un sens descendent ceea ce în esență înseamnă întoarcerea la dictatură. De aceea, dacă nu este în mod activ și efectiv apărată, Constituția riscă să fie redusă la un set de principii și norme de drept frumoase, nobile, dar invalide, lipsite de orice valoare și forță. Iar atunci când Constituția nu este respectată, sunt puse sub semnul incertitudinii construcția democratică a statului și întreaga sa ordine de drept.

Orice popor, pentru a fi puternic, trebuie să își iubească și să își apere Constituția, pentru că aceasta îi aparține și îl reprezintă. În istoria lumii, începând cu secolul al VIII-lea, s-a impus alături de alte mari instituţii create în scopul de a exprima prefacerile structurale, politice, economice sau juridice şi *constituţia*, ca lege fundamentală a oricărui stat. Ea stă la baza statului, pe care şcoala dreptului natural îl denumea „societatea civilă”. La sfârșitul secolului al XVIII- lea, în doctrina şi practica constituţională americană, Constituţia era definită astfel: forma de guvernământ izvorâtă din forţa poporului, în care sunt stabilite o serie de principii fundamentale de drept.

Adoptarea constituției a devenit astfel un eveniment de importanță capitală, ea fiind concepută într- o viziune ce excede juridicul, nu numai ca lege fundamentală, ci ca o realitate practică şi statală, ce se identifică cu societatea creată, prin aportul mişcărilor sociale care îşi creează astfel instrumentele de menținere a puterii. Hegel, în lucrarea „Principii de filozofie a dreptului”, afirmă că: „Poporul trebuie să aibă faţă de

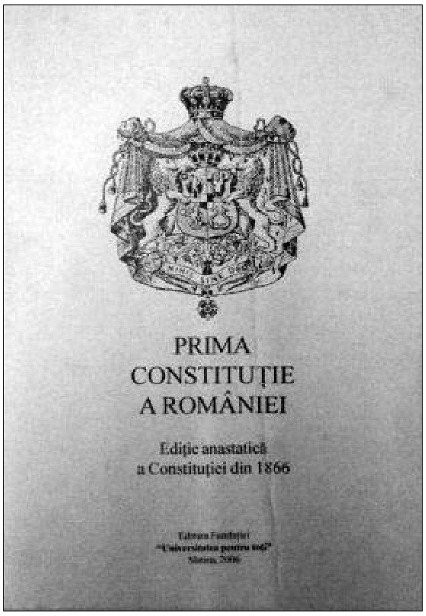
constituţia lui sentimentul dreptului şi al stării lui de fapt. Numai astfel constituţia poate exista în chip exterior, dar nu are nicio semnificaţie sub aspectul juridic dacă poporul nu realizează conştiinţa sa de sine, materializată în forma constituției". Profesorul Ion Deleanu arăta: „Constituția este şi trebuie să fie aşezământul politic şi juridic fundamental, care reflectă cucerirea puterii în stat, noile structuri sociale şi politice, precum şi drepturile şi îndatoririle fundamentale ale cetăţeni lor".

Prin urmare, încă de la apariţia sa, constituţia a fost considerată şi analizată prin opoziţie cu absolutismul, drept o limită în calea exercitării arbitrare a puterii. Odată acest scop îndeplinit, constituţionalismul a continuat să aibă un rol important şi eminamente progresist pe scena istoriei, el propunându-şi garantarea eficientă a drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale cetăţeanului. Poate că cel mai bine idealul constituţionalismului este exprimat de noţiunea de *stat de drept*. Trecerea de la dreptul statului la statul de drept a fost şi este încă un proces îndelungat şi anevoios, înscris între polii unor valori contradictorii. În plan ideatic, la fundamentarea construcţiei statului de drept se află ideea de raţionalizare a sistemului dreptului şi de accentuare a eficacităţii lui. Cerinţa esenţială a idealului constituţional de stat de drept îl reprezintă subordonarea statului faţă de drept şi limitarea puterii statului prin drept. Supremaţia dreptului şi implicit a constituţiei obligă autorităţile statale să respecte drepturile şi libertăţile fundamentale cetăţeneşti, să se abţină de la orice ingerinţă arbitrară în exercitarea acestora, mai mult să adopte în plan politic şi juridic măsuri adecvate şi necesare pentru conservarea şi afirmarea drepturilor fundamentale.

Într-adevăr, constituţiile prin ele însele, într-un stat de drept, care presupune între altele respectarea legalităţii şi a ordinii de drept, protecţia individului şi a cetăţeanului în raporturile lui cu puterea, desfăşurarea întregii activităţi statale pe baza şi în limitele stricte ale legii, sunt sau pot fi un obstacol în calea arbitrarului, dacă ele exprimă voinţa generală iar respectul faţă de ele devine o „religie" pentru guvernanţi.

Idealul constituţiei dar şi al constituţionalismului este exprimat şi prin conceptul de supremaţie a Constituţiei. Spunem că supremaţia legii fundamentale este o calitate a acesteia care o situează în vârful instituţiilor politico-juridice dintr-o societate organizată în stat şi face din constituţie sursa tuturor reglementărilor în domeniile economic, politic, social şi juridic. Consecinţele cele mai importante ale supremaţiei constituţiei sunt conformitatea întregului drept cu normele constituţionale şi obligaţia fundamentală a autorităţilor statului de a-şi exercita atribuţiile în limita şi spiritul constituţiei.

Desigur, principiul supremației constituţiei ar reprezenta numai un ideal, dacă nu ar exista şi garanţii specifice care permit controlul puterii şi evitarea evoluţiei acesteia spre arbitrar. Dintre aceste garanţii, două sunt mai importante: controlul constituţionalităţii legilor care reprezintă o contrapondere importantă faţă de puterea discreţionară a parlamentului şi a executivului; consacrarea principiului accesului liber la justiţie. Într-un sistem constituţional bazat pe supremaţia constituţiei, controlul realizat de către instanţele

judecătoreşti reprezintă o garanţie importantă a respectării drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti, mai ales în raporturile cu autorităţile executive ale statului.

Prin urmare, esenţa şi finalitatea constituţiei dar şi a constituţionalismului ca proces istoric constă în realizarea unui echilibru între realităţi şi forţe diferite dar care trebuie să coexiste şi să se armonizeze pentru a asigura stabilitatea socială, libertatea individuală, dar şi legitimitatea şi funcţionabilitatea autorităţilor care exercită puterea statală. Altfel spus, scopul unei constituţii democratice constă în a realiza un echilibru just, raţional între realităţi diferite, între interesele individuale şi interesul public. În sensul celor de mai sus, profesorul Ioan Muraru afirma: „În realităţile socio-juridice şi statale contemporane, constituţionalismul trebuie privit ca o stare politico-juridică, complexă, ce exprimă cel puţin două mari aspecte: pe de o parte receptarea în constituţie a exigenţelor mişcării de idei (originare şi în evoluţia sa) privind statul de drept şi democraţia, libertăţile publice, organizarea, funcţionarea şi echilibrul puterilor; pe de altă parte, receptarea în masa largă a subiectelor de drept a dispoziţiilor constituţionale. Această receptare reciprocă este singura care poate asigura eficienţa şi mai ales viabilitatea constituţiei, poate asigura concordanţa între regulile constituţionale şi practica politică".

Am discutat mai sus despre ceea ce s-ar putea numi idealul constituţiei şi al constituţionalismului. Realitatea unei constituţii înseamnă în esenţă interpretarea şi aplicarea legii fundamentale dar mai ales respectarea dispoziţiilor acesteia de către autorităţile publice. Nu poate exista o constituţie ideală, perfectă, imuabilă. Constituţia, ca lege fundamentală pentru a fi eficientă, trebuie să fie adecvată realităţilor sociale, economice şi politice ale statului. Dinamica acestor factori va determina în cele din urmă şi modificări ale normelor constituţionale. Realizarea unui raport adecvat între constituţie şi realităţile statale, politice, ideologice şi economice, este o problemă complexă, care nu trebuie înţeleasă formal. Subliniem faptul că pe plan strict juridic constituţia poate defini atât un regim liberal, cât şi unul dictatorial. Dacă în orice tip de stat, fie el democratic sau totalitar există o constituţie, nu se poate susţine că peste tot există şi un veritabil regim constituţional. Trăsăturile regimului constituţional existent la un moment istoric determinant într-un stat, dar şi modul în care este receptată şi respectată constituţia determină realitatea legii fundamentale şi a constituţionalismului.

Diferenţele ce pot apărea între idealul constituţional exprimat mai sus, iar pe de altă parte realitatea constituţionalismului existent în fiecare stat se justifică prin factori obiectivi şi subiectivi. Între factorii obiectivi identificăm:

a). dinamica vieţii sociale în raport cu stabilitatea constituției. Transformările inevitabile în viaţa socială, economică, politică sau juridică a unui stat duc la o distanţare a acestor realităţi faţă de viabilitatea şi eficienţa normelor unei constituţii. Această situaţie este unul dintre factorii care determină revizuirea legii fundamentale;

b). constituţia are toate caracteristicile unui act normativ, prin urmare aplicarea legii fundamentale necesită o operă de interpretare din partea autorităţilor publice, ceea ce la rândul ei poate

implica o receptare diferită a constituţiei. Desigur, instanţele constituţionale au un rol fundamental în a evita interpretarea arbitrară a legii fundamentale;

c). pot exista situaţii în care reglementările constituţionale, deşi democratice în esenţa lor, sunt în contrast evident cu realităţile social economice ale momentului, mult inferioare faţă de principiile democratice constituţionale. O astfel de situaţie duce inevitabil la o receptare redusă a normelor constituţiei în rândul populaţiei şi implicit la ineficienţa acesteia. Istoria constituţionalismului român oferă un exemplu concludent în acest sens, dacă avem în vedere perioada cuprinsă între anii 1866 şi 1938 în care realitatea constituţionalismului românesc era inferioară faţă de valorile şi principiile reglementate de Constituţiile din 1866 şi 1923.

Există însă şi factori subiectivi ce pot determina o diferenţă între valorile constituţionale și modalitatea în care ele sunt respectate şi aplicate. Tendinţa autorităţilor statale de a abuza de putere, de a încerca să îşi exercite în mod autoritar atribuţiile, uneori chiar în dispreţul normelor constituţionale, reprezintă un important factor subiectiv care denaturează litera şi spiritul constituţiei cu consecinţa construirii unei realităţi politice, economice, dar şi sociale în contrast evident cu legea fundamentală.

Evoluţia constituţională a României reflectă tradiţiile culturale, realităţile sociale, gradul de dezvoltare economică şi gradul de democratizare. Evoluţia nu a fost simplă, ea are o dimensiune complexă ce implică multitudinea de factori constitutivi ai societăţii. Este marcată de acte normative cu valoare constituţională prin care, în decursul timpului, au fost reglementate relaţiile sociale privind puterea şi drepturile fundamentale ale omului. Această materializare juridică a voinţei guvernanţilor este determinată în mod direct de realităţile sociale existente la un moment dat. În România, ca şi în alte state europene, evoluţia constituţională semnifică democratizarea exercitării puterii, limitarea puterilor discreţionare ale statului, afirmarea principiului democraţiei privind organizarea socială, politică, juridică, în stat şi consacrarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale cetăţeneşti. Dezvoltarea constituţională reflectă realitatea politică, juridică, economică, tradiţiile, dar şi influenţele internaţionale împreună cu preluarea ideilor democratice afirmate la finele secolului al XVIII- lea şi începutul secolului al XIX- lea.

Constituționalismul românesc în perioada interbelică

România interbelică a rămas în conştiinţa istorică prin denumirea de România Mare, ea fiind frumoasa operă înfăptuită de oamenii vechii Românii care au ştiut să îmbine cu un remarcabil talent politic împrejurările interne şi internaţionale ale vremii în folosul întregii ţări. Dar România Mare nu a însemnat doar teritorii româneşti reunificate, graniţe mult lărgite, ci şi un nou sistem social-politic şi cultural întemeiat pe trecerea de la liberalismul clasic la neoliberalism, care prin reforme radicale a modificat substanţial structurile economice, sociale, politice ale vechii Românii. Declaraţiile de unire ale provinciilor româneşti Transilvania, Basarabia şi Bucovina fac parte din ceea ce s-ar putea numi „blocul de constituţionalitate" al Marii Uniri. Aceste declaraţii nu au fost expres abrogate niciodată şi în opinia noastră sunt încă viabile din punct de vedere juridic. Remarcăm contribuţia politică decisivă la redactarea şi adoptarea lor a marilor oameni politici şi de stat Ion I.C. Brătianu şi Alexandru Marghiloman, care au deţinut succesiv funcţia de prim-ministru în perioada respectivă. Ne vom referi pe scurt la adoptarea şi conţinutul acestor documente constituţionale.

În 26 martie/8 aprilie 1918, premierul Marghiloman s-a deplasat la Chișinău, însoțit de generalul Constantin Hârjeu, ministru de război, și de alți demnitari, unde a fost primit cu onoruri de autorități. Până la ședința din 27 martie 2018 a Sfatului Țării, comitetele ținuturilor din Bălți, Soroca și Orhei au fost consultate în privința Unirii cu Regatul României. Astfel, la 13/26 martie 1918 „Adunarea Generală a zemstvei din districtul Soroca" a votat în unanimitate unirea Basarabiei. În favoarea unirii cu România s-a pronunțat și Adunarea Generală din 25 martie a Zemstvei județului Orhei, prezidată de Bejbeuc-Melicov, reprezentantul etniei armene din Sfatul Țării. La ședința solemnă a Sfatului Țării din 26 martie a fost prezent și Marghiloman care a rostit un discurs în care a reliefat necesitatea unirii. Totodată, Alexandru Marghiloman a subliniat dorința guvernului român de a respecta drepturile și libertățile câștigate, urmând ca Sfatul Țării să se ocupe de „rezolvarea chestiunii agrare potrivit cu vrerile poporului". După discurs, Marghiloman a părăsit sala, lăsând Sfatul Țării să delibereze asupra propunerilor guvernului român. În numele Blocului Moldovenesc, deputatul Ion Buzdugan a dat citire, în limba română, declarației prin care se propunea unirea, documentul fiind citit și în rusește de deputatul Vasile Cijevski.

Pe 27 martie Sfatul Țării a votat prin vot nominal deschis în favoarea Unirii cu România, declarația Sfatului Țării menționând că: "Republica

Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna SE UNEȘTE CU MAMA SA, ROMÂNIA". Declarația de unire se încheia cu cuvintele: „Trăiască unirea Basarabiei cu România de-a pururea și totdeauna!". În numele Sfatului Țării, Declarația Unirii a fost semnată de Ion Inculeţ președinte, Pan. Halippa vicepreședinte și Ion Buzdugan secretarul Sfatului Țării.

Principalele reglementări constituţionale sunt următoarele: Sfatul Țării urma să ducă la bun sfârșit o reformă agrară, care trebuia să fie acceptată fără obiecțiuni de guvernul român; Basarabia avea să rămână autonomă, având să aibă propriul său organ legislativ, Sfatul Țării, ales prin vot democratic; Sfatul Țării avea să voteze bugetul local, urma să controleze consiliile zemstvelor și orașelor și avea să numească funcționarii administrației locale; Legile locale și forma de administrare puteau fi schimbate numai cu acordul reprezentanților locali; Drepturile minorităților urmau să fie garantate prin lege și respectate în statul român; Doi reprezentanți ai Basarabiei aveau să facă parte din guvernul central român; Basarabia urma să trimită în Parlamentul României un număr de deputați proporțional cu populația regiunii; Toate alegerile aveau să fie organizate pe baze democratice, urmând să se bazeze pe votul direct, egal, secret și universal; Noua Constituție urma să garanteze libertatea cuvântului și a religiei; Urma să fie proclamată o amnistie pentru toate persoanele care comiseseră infracțiuni politice în timpul revoluției. Remarcăm actualitatea acestor prevederi pentru orice stat modern democratic.

Din cei 135 de deputați prezenți, 86 au votat în favoarea Unirii, 3 au votat împotrivă, iar 36 s-au abținut, în special în rândurile deputaților germani, bulgari și ucraineni, 13 deputați fiind absenți. La voturile deputaților Blocului Moldovenesc s-au adăugat cinci membri ai Fracțiunii Țărănești, în frunte cu V. Bârcă, și reprezentantul comunității poloneze, deputatul Felix Dudkevici. Citirea rezultatului a fost însoțită de aplauze furtunoase și strigăte entuziaste „Trăiască Unirea cu România!" După votare și citirea rezultatului au fost invitați în clădire prim-ministrul Alexandru Marghiloman și suita sa, cărora li s-a comunicat hotărârea adoptată. Prim-ministrul a luat cuvântul și a declarat că „în numele poporului român și al regelui său, Majestatea sa Ferdinand I, iau act de hotărârea Sfatului Țării și proclam Basarabia unită, de data aceasta pentru întotdeauna, cu România una și nedivizibilă". La 30 martie/12 aprilie 1918, după întoarcerea premierului român la Iași, s-a sărbătorit Unirea Basarabiei cu România. Decretul regal de promulgare a actului Unirii Basarabiei cu România a fost datat 9/22 aprilie 1918.

La 15/28 noiembrie, Consiliul Național Român convoacă Congresul General al Bucovinei care s-a ținut în Sala Sinodală (sala de marmură) a Palatului Mitropolitan din Cernăuți sub președinția lui Iancu Flondor, după salutul de rigoare al lui Dionisie Bejan, președintele Consiliului Național. Congresul a votat în unanimitate, cu sprijinul majorității reprezentanților germani și polonezi unirea cu România și a trimis o telegramă omagială regelui Ferdinand, care este numit „Rege și Domn Liberator și Purtător de grijă al Bucovinei", rugându-l să primească sub sceptrul ocrotitor al Majestății sale, Bucovina eliberată. Iancu Flondor a plecat, apoi, la Iași, în fruntea unei delegații de 15 bucovineni, pentru a duce mesajul Unirii Bucovinei autorităților române. Regele Ferdinand a sancționat actul unirii prin decretul nr. 3744 din 18/31 decembrie 1918, publicat în "Monitorul Oficial" nr. 217 din 19 decembrie 1918. Semnatarii actului au fost Regele Ferdinand I și Ion I. C. Brătianu, președintele Consiliului de Miniștri. Prin Decretul-lege nr. 3746 din 18-31 decembrie 1918, în funcțiile de miniștri secretari de stat fără portofoliu în guvernul central au fost numiți Iancu Flondor cu reședința la Cernăuți și Ion Nistor cu sediul la București.

Adunarea de la Alba Iulia s-a ținut într-o atmosferă de sărbătoare. Au venit 1228 de delegați oficiali, reprezentând toate cele 130 de cercuri electorale din cele 27 comitate românești, apoi episcopii, delegații consilierilor, ai societăților culturale românești, ai școlilor medii și institutelor pedagogice, ai reuniunilor de meseriași, ai Partidului Social-Democrat Român, ai organizațiilor militare și ai tinerimii universitare. Toate păturile sociale, toate interesele și toate ramurile de activitate românească erau reprezentate. În acest timp- în 1 decembrie 1918- în sala "Cazinei" militare (clubului militar) din Alba Iulia, cei 1228 delegați țin adunarea. Ca președinte al Marii Adunări Naționale a fost ales Gheorghe Pop de Băsești. Delegații la adunare au fost aleși pe baza votului universal și au primit mandate (*credențiale*) ce prevedeau ca adunarea de la Alba Iulia să decidă unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului

cu Regatul României. Au participat și delegații Bucovinei și Basarabiei, care au ținut să aducă salutul țărilor surori, intrate mai dinainte în marea familie a statului român. În mijlocul aprobărilor unanime și al unui entuziasm fără margini, Ștefan Cicio Pop, președintele Consiliului Național Român Central, arată împrejurările care au adus ziua de astăzi, Vasile Goldiș expune trecutul românilor de pretutindeni și argumentează necesitatea istorică a Unirii, iar Iuliu Maniu explică împrejurările în care se înfăptuiește aceasta, socialistul Jumanca aduce adeziunea la Unire a muncitorimii române. Rezoluția Unirii e citită de episcopul greco-catolic Iuliu Hossu: „Adunarea națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie / 1 decembrie 1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânșii cu România. Adunarea proclamă îndeosebi dreptul inalienabil al națiunii române la întreg Banatul, cuprins între râurile Mureș, Tisa și Dunăre”.

Textul rezoluției cuprinde programul de aplicație: autonomia provizorie a teritoriilor până la întrunirea Constituantei, deplină libertate națională pentru popoarele conlocuitoare, deplina libertate confesională pentru minoritățile din Transilvania, înfăptuirea unui regim curat democratic pe toate terenurile vieții publice, reforma agrară radicală, legislație de ocrotire a muncitorimii industriale. Adunarea națională dorește ca Congresul de pace să asigure dreptatea și libertatea atât pentru națiunile mari, cât și pentru cele mici și să elimine războiul ca mijloc pentru reglementare a raporturilor internaționale. Ea salută pe frații lor din Bucovina, scăpați din jugul monarhiei austro-ungare, pe națiunile eliberate cehoslovacă, austro-germană, sârbă, polonă și ruteană, se închină cu smerenie înaintea acelor bravi români care și-au vărsat sângele în acest război pentru libertatea și unitatea națiunii române, și, în sfârșit, exprimă mulțumirea și admirația sa tuturor puterilor aliate care, prin luptele purtate împotriva dușmanului au scăpat civilizația din ghearele barbariei.

La ora 12 din ziua de 1 decembrie, prin votarea unanimă a rezoluției, Unirea Transilvaniei cu România era săvârșită. Rezultatul votului asupra rezoluției a fost anunțat de Gheorghe Pop de Băsești: „Adunarea Națională a poporului român din Transilvania, Banat și părțile ungurene a primit rezoluțiunea prezentată prin Vasile Goldiș în întregimea ei și astfel unirea acestei provincii românești cu țara mamă este pentru toate veacurile decisă”.

Pentru coordonarea problemelor s-au constituit Marele Sfat Național, ca organ legislativ și Consiliul Dirigent, ca instrument executiv. Președinte al acestui organism a fost ales Iuliu Maniu. Până în toamna anului 1919, sediul Consiliului Dirigent a fost la Sibiu. În acest context, conceptul de problemă constituţională, dimensiunea ce o caracterizează şi definesc, precum şi implicaţiile sociale politice ale acesteia, oferă posibilitatea unor analize complexe, juridice, politice, economice şi nu în ultimul rând istorice privind cadrul constituţional al României interbelice, modul de aplicare a dispoziţiilor constituţionale, funcţionarea instituţiilor statului, raportul dintre autorităţile statului, implicarea forţelor politice în realizarea guvernării şi bineînţeles raporturile dintre autorităţile statului şi societate.

Prin urmare, problema constituţională include nu numai conţinutul constituţiei, caracterul şi structura ei, ci întregul proces complex de edificare, aplicare, consolidare şi apărare a regimului politic în care s-a creat şi în care a funcţionat. În acest caz, este vorba de toate cerinţele, nevoile, ambiţiile şi idealurile burgheziei româneşti în ascensiune, proces ce se derulează în tiparele intereselor economice, politice, ideologice ale acesteia şi care reflectă în acelaşi timp, într-o formă explicită, acuitatea contradicţiilor dintre diferiţi factori de putere în viaţa economică şi politică a statului. Problema constituţională nu este deci, la origine, atât o problemă de ordin juridic, ci de putere, de exerciţiul al conducerii statale, fiind cuprinsă în modul de interferare, de conjugare a intereselor, acţiunilor şi tendinţelor, formelor politice ale vremii, de impunere a unei formule de guvernare a ţării.

Dobândind o semnificaţie politică şi juridică aparte, mai ales după formarea statului naţional unitar, problema constituţională nu se încheie odată cu elaborarea Constituţiei din 1923. Dimpotrivă, noul act adoptat a dezvăluit şi mai mult caracterul său de proces deschis, de „problemă” înţeleasă ca o confruntare permanentă a Constituţiei cu realitatea socială pentru care a fost creată. Dacă pentru acest motiv Constituţia din 1923 a reprezentat la început ţinta unor atacuri din partea unor partide în lupta lor pentru putere, şi chiar a opiniei publice, ea devine treptat Constituţia unificării României Mari, liantul politico-juridic al cimentării şi sudării teritoriale româneşti, iar între anii 1930-1933 „pilonul” de apărare a regimului parlamentar împotriva forţelor dictatoriale. Constituţia din 1923 s-a elaborat, deci, într-un context istoric ce a urmat marelui act politic de la 1

decembrie 1918, a presiunii opiniei publice pentru vot universal şi a ţărănimii pentru împroprietărire, a revendicărilor muncitoreşti, în condiţiile în care societatea românească intra într-o perioadă de stabilitate şi când burghezia liberală devenea mai puternică, iar în interiorul Partidului Naţional Liberal influenţa Brătienilor era determinantă. Putem aprecia că în elaborarea noii legi fundamentale a statului au existat trei idei de bază ce au întrunit adeziunea unanimă a forţelor şi grupărilor politice ale vremii şi anume: ideea naţională; ideea evoluţiei democratice şi ideea monarhiei constituţionale. Acest fapt reiese cu pregnanţă din dezbaterile aprinse desfăşurate în cadrul Adunării Deputaţilor, în perioada 1920-1922.

Analizată din perspectivă istorico-politică, Constituţia din 1923, ca expresie a raportului real de forţe din perioada 1919-1923, a reprezentat aşezământul juridic şi politic principal pe baza căruia au funcţionat instituţiile fundamentale ale României întregite, conferind statului român forma de guvernământ monarhică, dar întemeiată pe regimul democratic parlamentar – constituţional. Constituţia din 1923 menţine în mare parte structura Constituţiei din 1866, preluând şi adâncind o serie de principii care au conferit caracterul de modernitate, precum şi posibilitatea reală de democratizare a statului şi societăţii româneşti interbelice. În acest sens, sub imperiul acestei Constituţii principiile reprezentativităţii, separaţiei puterilor, legalităţii şi legitimităţii legilor, ca şi cele privind sistemul electiv şi al regimului proprietăţii au fost mult mai pregnant reliefate comparativ cu cele cuprinse în Legea fundamentală din 1866. Deci, Constituţia din 1923 a constituit în perioada când a fost în vigoare un factor de progres în democratizarea societăţii româneşti. Analiza modului în care a fost elaborată şi adoptată Constituţia din 1923 conduce la concluzia că ea (ca, de altfel, şi cea din 1866) a îmbrăcat forma unui „pact”, rezultat din compromisul (înţelegerea) dintre monarh şi reprezentanţa naţională. Caracterul de pact al Constituţiei din 1923 rezultă atât din modul de votare a ei de către ambele camere ale reprezentanţei naţionale (Adunarea Deputaţilor şi Senat), cât şi în sancţionarea de către rege, urmată de depunerea jurământului monarhului în faţa Parlamentului, prin care se angaja solemn că va respecta Constituţia.

Conţinutul Constituţiei din 1923 includea 138 de articole spre deosebire de cea din 1866 care avea 128 de articole. Au fost înlocuite sau modificate integral 20 de articole, fiind incluse 7 articole noi; de asemenea, au fost reformulate sau au primit adaosuri 25 de articole, în timp de 76 de articole ale vechii Constituţii au rămas neschimbate. În literatura de specialitate istorică şi juridică, se pune în mod firesc întrebarea: ce prevederi şi elemente noi ca formă şi conţinut au fost introduse în Constituţia din 1923 şi care sunt trăsăturile care o caracterizează? Este dificil de formulat un răspuns tranşant, dar, în opinia noastră, pot fi identificate cel puţin 5 trăsături şi particularităţi, care conferă o anumită individualitate şi originalitate acestui aşezământ juridic şi politic:

1. Constituţia din 1923 este un act normativ metodic şi judicios structurat, cuprinzând în cele opt titluri ale sale prescripţii referitoare la elementele constitutive ale statului, organizarea şi funcţionarea puterilor statului, alcătuirea şi funcţionarea sistemului electoral, organizarea socială, armată, financiară, administrativă etc. Ea introducea o serie de principii caracteristice funcţionării democraţiei, cum ar fi: garantarea drepturilor şi libertăţilor românilor fără deosebire de o origine etnică, limbă sau religie, egalitatea cetăţenilor în societate şi înaintea legii fără deosebire de o origine etnică sau de clasă socială, garantarea proprietăţii de orice natură, precum şi a creanţelor asupra statului, naţionalizarea zăcămintelor miniere, principiul votului universal, egal, direct, obligator şi secret, principiul legalităţii;

2. Principiile legalităţii şi supremaţiei Constituţiei erau mai bine exprimate decât în Constituţia din 1866. Remarcăm în acest sens dispoziţiile articolului 103 din Constituţie care instituiau pentru prima dată în România controlul de constituţionalitate a legilor, dând această competenţă Secţiilor Unite ale Curţii de Casaţie. Spre deosebire de Constituţia anterioară, noua lege fundamentală instituia controlul judecătoresc asupra constituţionalităţii legilor, ca instrument de garantare al supremaţiei Constituţiei. Deci, în 1923 norma constituţională deţine locul suprem, ea fiind superioară tuturor actelor normative care trebuie elaborate în baza şi cu respectarea constituţiei. Drept garant al integrităţii Constituţiei este desemnată Curtea de Casaţie, care devine instanţa supremă investită cu examinarea şi verificarea valorii constituţionale a legilor, având dreptul de a declara că o anumită normă juridică sau lege nu este aplicabilă părţilor, dacă nu a fost elaborată cu respectarea Constituţiei. În acest fel, se crea o garanţie importantă pentru evitarea excesului de putere în materie legislativă a Parlamentului. Preocupat de întărirea şi consolidarea principiului legalităţii şi supremaţiei legii, constituantul de la

1923 a considerat necesar limitarea puterii discreţionare a autorităţilor executive a statului, instituind prin articolul 107, „contenciosul administrativ”, respectiv dreptul puterii judecătoreşti de a verifica legalitatea actelor administrative şi de a restabili drepturile subiective ale cetăţenilor care au fost prejudiciaţi prin acte administrative nelegale sau neconstituţionale;

3. În Legea Fundamentală din 1923 se formulează mult mai bine şi mai precis, comparativ cu aşezământul fundamental din 1866, principiul suveranităţii naţionale. Astfel, statul român era declarat ca stat naţional, unitar şi indivizibil al cărui teritoriu este inalienabil. Se interzicea colonizarea teritoriului naţional cu populaţii sau grupuri etnice străine. Constituţia consacra faptul că puterea politică aparţine naţiunii, dar care nu o exercită direct, ci prin reprezentanţi aleşi din corpul electoral, alcătuit din cetăţeni majoritari care aleg prin vot universal, direct, egal, obligatoriu şi secret;

4. Un alt element de noutate constă în faptul că Legea Fundamentală din 1923 dă o caracterizare mai potrivită cu nevoile sociale dreptului de proprietate. Se admitea exproprierea pentru „cauzele de utilitate publică” nu numai în situaţiile limitativ stipulate de Constituţia din 1866, ci şi pentru „lucrările de interes cultural şi acelea impuse de interesele generale directe ale statului şi administraţiei publice”. Proprietatea este deci o funcţie socială şi interesele colectivităţii trebuie să primeze intereselor individuale chiar şi în materia proprietăţii particulare. Erau, de asemenea, redefinite şi extinse noţiunile de „domeniu public” şi „bunuri publice”.

5. Din punct de vedere al formei şi condiţiilor de modificare, Constituţia din 1923 este considerată ca având un caracter rigid, neputând fi modificată sau revizuită decât cu respectarea anumitor cerinţe formulate expres. Cu toate acestea, după cum se va putea observa din aplicarea practică a normelor constituţionale, aşezământul fundamental elaborat în 1923 ne apare destul de flexibil, întrucât a dat posibilitatea adoptării unor legiuiri ce se îndepărtează sensibil de litera şi spiritul prevederilor statuate de Constituţie. De aceea, pe bună dreptate, Nicolae Iorga afirma, cu ocazia discutării proiectului de Constituţie că în conţinutul lui sunt „lucruri spuse, care nu era nevoie să fie spuse şi anumite lucruri sunt evitate care trebuiau să fie spuse” şi necontenit sunt trimise la o legislaţie viitoare.

Cu toate problemele legate de conţinut, dar mai ales de aplicarea sa, Legea Fundamentală din 1923 a contribuit în mod evident la democratizarea statului român, în special prin sporirea rolului Parlamentului şi accentuarea principiului pluralismului ideologic, politic şi social. Constituţia din 1923 a creat fundamentul politico-juridic pentru funcţionalitatea regimului parlamentar, bazat pe corpuri legiuitoare constituite prin vot universal. În practica legislativă interbelică s-a creat o legătură directă între parlamentarism şi democraţie, pornindu-se de la premiza că suveranitatea naţională atribuită naţiunii nu poate fi exercitată direct, ci este delegată organelor statului. Reprezentând elementul constitutiv al democraţiei interbelice, trebuie subliniat faptul că dincolo de unele limite ce i-au fost caracteristice, Parlamentul a rămas ca o instituţie definitorie democraţiei româneşti, a cărei realitate în plan istoric şi juridic nu poate fi ignorată. Mai trebuie amintit că în funcţionarea mecanismului democratic un rol esenţial îl aveau partidele politice. Deşi Constituţia din 1923 garanta cetăţenilor dreptul la asociere ea nu conţinea, totuşi, nici un articol expres despre partidele politice. Legea electorală din 1926 este cea care creează noi organe electorale, grupările sau partidele politice, ca titulare de mandate de deputaţi, conferind acestora un rol precis în exercitarea sistemului democraţiei constituţionale Dinamica partidelor politice s-a caracterizat printr-o creştere a numărului lor în anii imediat postbelici şi tendinţa de fuziune cu efecte bipolare (1918-1927). În perioada următoare s-a manifestat un proces de sciziune şi de creare a unor grupări dizidente în interiorul celor două partide aflate la baza sistemului constituţional. Cu toate acestea, sistemul partidist interbelic ne dezvăluie o deschidere a acestuia spre democraţie, majoritatea formaţiunilor politice fiind favorabile Constituţiei din 1923.

Gânduri de final

Solon, unul dintre cei șapte înțelepți ai lumii antice, spunea că nu a dat atenienilor cea mai bună constituție, ci numai pe cea mai potrivită timpului și locului în care se afla societatea ateniană. Guvernanții actuali nu au ajuns la această măsură, dimpotrivă, multe din legi și chiar norme constituționale sunt contrare stării sociale actuale și nu corespund scopului declarat formal, binele social, bunăstării oamenilor, garantarea libertăților și drepturilor fundamentale, apărarea valorilor și tradițiilor spirituale și de credință ale poporului, consolidarea statului de drept. Dorim să mai subliniem un aspect. Constituționalismul democratic

contemporan, atât cât există, la fel și globalismul internațional în toate formele sale sau modalitățile dictatoriale, constrângătoare, discriminatorii și ateiste de exercitare a puterii în statele ce se consideră democratice, aparțin lumescului. Sunt trecătoare, au propria evoluție și inevitabil involuție. Această pentru că tot ce aparține acestei lumi este trecător și rămâne în precaritate. „Ce e val ca valul trece” spune Eminescu. Numai Dumnezeu este mereu același. Numai dreapta credință ortodoxă a poporului român s-a păstrat, s-a întărit și a rezistat tuturor prigoanelor, prigonitorilor și cataclismelor sociale. Și aceasta pentru că dreapta credință ortodoxă nu este din lume, este relevată de Mântuitorul nostru Domnul Iisus Hristos și este transmisă din generație în generație prin lucrarea Duhului Sfânt și prin Sfânta Biserică Ortodoxă.

Prin urmare, trebuie să fim conștienți de precaritatea acestei lumi finite și mărginite, să fim statornici în dreapta credință ortodoxă, să nu lăsăm pe guvernanții de o clipă ai istoriei acestei lumi să ne spună cum să fim liberi, ce este bine pentru noi, în ce să credem și în ce să nu credem. Suntem datori să ne apărăm dreapta credință ortodoxă și sfânta Biserică strămoșească, așa cum și înaintașii noști au făcut cu jertfă de sânge. Astfel ne vom putea păstra libertatea personală și libertățile sociale de care trebuie să beneficiem și vom putea ridica și Constituția, constituționalismul la înălțimea Adevărului, a valorilor și tradițiilor ortodoxe ale poporului român. Mântuitorul nostru Domnul Iisus Hristos a spus: „Dacă rămâneţi întru Mine şi cuvintele Mele rămân în voi, cereţi ceea ce voiţi şi se va da vouă” (Ioan, 15,7). Dumnezeu să ne ajute!

Principele străin. De la idee la împlinire

Prof. dr. Elena ȘTEFĂNICĂ

La 11 februarie 2022 s-au împlinit 156 de ani de la data loviturii de stat prin care Alexandru Ioan Cuza este îndepărtat de la conducerea Principatelor Unite ale Moldovei și Țării Românești pentru a se îndeplini unul dintre principiile fixate prin rezoluțiile Adunărilor ad-hoc din 1857 și anume instaurarea prințului străin. Problema principelui străin este însă mai veche și a apărut în contextul mișcării naționale românești, cunoscând mai multe etape, în funcție de maturizarea dezideratelor naționale românești. Astfel, prin desemnarea unui principe străin drept domnitor al Principatelor se urmăreau mai multe obiective. Un prim obiectiv viza obținerea unui nou statut internațional al Principatelor dunărene. În 1856, prin Congresul de la Paris, care încheia Războiul Crimeii (1853-1856) se producea o schimbare a poziției externe a celor două țări românești, care fuseseră puse sub garanția colectivă a celor șapte mari puteri europene, o îmbunătățire considerabilă a statutului extern anterior, de suzeranitate otomană și “protectorat” țarist. Al doilea obiectiv urmărea recunoașterea unirii depline, administrative și politice, a Moldovei și Țării Românești, între 1859-1866. În același timp, instaurarea unui principe străin presupunea și intrarea într-o etapă superioară a luptei naționale, anume obținerea independenței depline a tânărului stat român, pentru anii 1866-1877.

Un scurt istoric asupra originii și semnificației principiului politic al prințului străin este revelatorie în sensul ideilor expuse. Astfel, încă din 1802, programele politice ale partidei naționale ceruseră alegerea unui domn străin. În anii anteriori întocmirii Regulamentului Organic, acest principiu apare conexat revendicării esențiale a Unirii Principatelor. Într-un memoriu din 1828 al boierilor din Țara Românească, înaintat diplomaților care pregăteau tratatul de pace de la Adrianopol din 1829, se cerea unirea celor două țări române într-un principat “de sine stătător și neatârnat de Turchia”, care să fie pus sub ocârmuirea unui “prinț din familiile domnitoare în Germania de Sus”. La rândul său, Iordache Catargiu a formulat și el, cu ocazia întocmirii Regulamentului Organic pentru Moldova, o cerere asemănătoare într-un memoriu trimis autorităților țariste. După înăbușirea revoluției de la 1848, această revendicare, amplu argumentată și dezbătută în anii 1853-1857, în nenumărate memorii, broșuri, note și rapoarte diplomatice, a fost adoptată de aproape toate forțele politice naționale.

După cum se știe, soarta politică a Principatelor Române a fost intim atașată cauzelor Războiului Crimeii (1853-1856) și forma un aspect esențial al crizei orientale. În 1856, Războiul Crimeii polarizase interesul Europei la gurile Dunării, fiind un moment favorabil de afirmare a problemei românești în

cadrul problemei orientale, maxima internaționalizare a “chestiunii românești”. Astfel, la Conferința de la Viena (martie 1855), la primul punct al preliminariilor de pace figura modificarea statutului juridico-politic al Principatelor Române. Această modificare are loc prin articolul XXIII al *Tratatului general de pace de la Paris*, încheiat între Austria, Franța, Marea Britanie, Prusia, Rusia, Sardinia și Poarta Otomană, la 30 martie 1856, după finalizarea Războiului Crimeii. Poarta s-a obligat să acorde deplina libertate de cult, legislație, comerț și navigație țărilor române. De asemenea, se instituia o Comisie specială care urma să plece la București pentru a culege, la fața locului, informații asupra situației din Țările Române și să facă propuneri cu privire la bazele viitoarei lor organizări. Mai mult, pentru a se afla dorințele populației în legătură cu organizarea definitivă a celor două țări, în fiecare dintre ele aveau să fie convocate cât mai grabnic divanuri ad-hoc, alese din reprezentanți ai tuturor stărilor sociale.

Ținând seama de poziția internațională a Țărilor Române, adunările ad-hoc nu erau competente să adopte hotărâri cărora să le corespundă o obligație internațională de conformare, ci doar să formuleze deziderate ce urmau să fie supuse spre deliberare puterilor garante. În parametrii rolului ce le-a fost atribuit, adunările ad-hoc au funcționat în Moldova între 22 septembrie/4 octombrie 1857-21 decembrie 1857/2 ianuarie 1858, iar în Muntenia, între 29 septembrie/11 octombrie 1857 și sfârșitul lui decembrie 1857. În Muntenia, Adunarea ad-hoc s-a mărginit să-și concentreze atenția asupra următoarelor patru puncte, pe care le-a adoptat în ședința din 9/21 septembrie 1857:

“Art. I. Chezășuirea autonomiei și a drepturilor noastre internaționale, după cum sunt hotărâte amândouă prin capitulațiile din anii 1393, 1460 și 1513, încheiate între Țările Române și Înalta Poartă, precum și neutralitatea teritoriului moldo-român.

Art. II. Unirea Țării Românești și a Moldovei într-un singur stat și sub un singur guvern.

Art. III. Prinț străin, cu moștenirea tronului, ales dintr-o dinastie domnitoare d´ale Europei, ai cărei moștenitori, născuți în țară, am dori să fie crescuți în religia țării.

Art. IV. Guvern constituțional reprezentativ și, după datinile cele mai vechi ale țării, o singură Adunare Obștească, care va fi întocmită pe bază electorală largă, încât să reprezinte interesele generale ale populației române.”

Rezoluția cuprinzând dorințele locuitorilor din Muntenia a fost prezentată în ședința din 8/20 octombrie 1857 de către C.A. Crețulescu și votată a doua zi, la 9/21 octombrie 1857, în unanimitate.

Ședințele Divanului ad-hoc moldovean au început la 22 septembrie/4 octombrie 1857 sub președința formală a mitropolitului și cea efectivă a vicepreședintelui Costache Negri. Din birou făcea parte și Mihail Kogălniceanu, care, de fapt, era factotum-ul Adunării, conform expresiei lui Ion Ionescu. În ședința a șaptea, din 7/19 octombrie 1857, Mihail Kogălniceanu a prezentat proiectul de rezoluție, cuprinzând “dorințele fundamentale” ale românilor moldoveni:

“1. Respectarea drepturilor Principatelor și, îndeosebi, a autonomiei lor, în cuprinderea vechilor lor capitulații încheiate cu Înalta Poartă în anii 1393, 1460, 1511, 1634.

2. Unirea Principatelor într-un singur stat, cu numele de România.

3. Prinț strain, cu moștenirea tronului, ales dintr-o familie domnitoare ale Europei și ai cărui moștenitori să fie crescuți în religia țării.

4. Neutraliatea pământului Principatelor.

5. Putere legiuitoare încredințată unei Obștești Adunări, în care să fie reprezentate toate interesele nației.

Toate acestea sub garanția colectivă a Puterilor care au subscris Tratatul de la Paris.”

După cum se observă, ideea prințului străin, una dintre cele patru sau cinci dorințe fundamentale ale românilor, exprimată solemn în octombrie 1857 de către Adunările ad-hoc ale Munteniei și Moldovei, era înscrisă separat, nemaifiind încorporată, ca până atunci, drept o condiție sine-qua-non a Unirii Principatelor. Disocierea era necesară pentru a nu prejudicia opera de creare a statului național, care avea mulți sorți de izbândă, printr-o identificare a ei cu postulatul prințului străin, ce era îndepărtat de puterile garante, pe motivul că acesta reprezintă un pericol pentru menținerea, pe mai departe, a suzeranității Porții asupra Principatelor.

Astfel, privind cele două rezoluții ale Divanurilor ad-hoc, comisarii puterilor garante au redactat raportul lor în care analizau aceste rezoluții și, pe temeiul lor, făceau o serie de propuneri privind organizarea viitoare a Principatelor. Semnat în ziua de 1/13 aprilie 1858, raportul a fost înaintat Conferinței de la Paris, care și-a început lucrările la 10/22 mai 1858. Lucrările au ținut aproape trei luni, până la 7/19 august 1858, când s-a semnat Convenția de la Paris, care stabilea viitorul statut al Principatelor, din punct de vedere politic, social și administrativ. După cum se știe, textul Convenției era, de fapt, o consecință a acordului stabilit la Osborne (întâlnire franco-engleză, desfășurată între

7-10 august 1857) și constituia un compromis față de dorința de unire a românilor.

Se hotăra ca numele celor două țări să fie *Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești* (și nu de *România*, așa cum își doriseră muntenii și moldovenii); acestea rămân sub suzeranitatea Porții și sub garanția colectivă a marilor puteri europene. Va fi înființată o Comisie Centrală, cu sediul la Focșani, care va pregăti proiectele legilor comune, și o Curte de Casație, comună, tot la Focșani. În ceea ce privește puterea executivă, aceasta era încredințată câte unui domnitor pentru fiecare țară, ales pe viață dintre cetățenii de a doua generație, având vârsta de cel puțin 35 de ani și un venit funciar de 5.000 de galbeni, cu condiția de a fi ocupat o funcție publică timp de 10 ani sau de a fi fost membru al Adunărilor. Domnitorul avea să-și exercite atribuțiile cu ajutorul miniștrilor.

Se observă, deci, că Puterile garante înlăturaseră principiul prințului străin pentru că acesta ar fi însemnat stricarea echilibrului fragil instaurat între cele șapte Puteri garante, prin sporirea influenței în Principate a uneia sau alteia dintre acestea. Un domn pământean era, mai mult sau mai puțin, în funcție de personalitatea sa și de forțele politice pe care le sprijinea, supus influențelor externe. Românii, însă, asociau, în programul lor de revendicări, prințul străin cu ideile de unire, independență și organizare modernă. Acest lucru este observat și de reprezentantul diplomatic al Belgiei la București, J. Joares, în octombrie 1857, într-o depeșă diplomatică. Astfel, diplomatul belgian, analizând condițiile politice, comunică ministrului de externe că singura alternativă pentru *noul regat (*sic!) de a se păstra liber de orice influență din afară, de a-și menține independența și neutraliatatea garantată de Puterile semnatare este să-și ia drept șef un principe *dintr-un stat secundar al Europei*. Totodată, se arată că admiterea unui prinț străin ar implica independența absolută a noului *regat* (sic!), sfărâmând, prin forța lucrurilor, legăturile feudale, atât de șubrede, care îl leagă de Turcia. Sunt prezentate, în continuare, dificultățile alegerii și avantajul care decurge pentru Imperiul Otoman și pentru Austria din alegerea unui domnitor pământean.

În adunarea ad-hoc din Țara Românească se votează în unanimitate un amendament, propus de prințul Ghica, în conformitate cu care principele pământean ar reprezenta o calamitate pentru noul stat. Și în 4/16 ianuarie 1859, Mihail Kogălniceanu a prezentat, în numele mai multor deputați – printre care figura și Alexandru Ioan Cuza – propunerea ca Adunarea să ceară acordarea unui principe străin. Însuși Cuza, în nota adresată Puterilor garante a doua zi după alegerea din Țara Românească (la 25 ianuarie 1859), pledând pentru recunoașterea sa ca domn al Principatelor Unite, constata că "țara a cerut unirea cu un prinț străin. Cât despre mine personal (...) lipsit de ambiție personală și nedorind alta decât binele țării mele, așa cum ea îl înțelege și

Carol de Hohenzollern

îl cere, nu am trebuința de a declara că voi fi totdeauna gata de a mă întoarce la viața privată și nici nu voi considera retragerea mea ca un sacrificiu..."

Cu timpul, făgăduielile cuprinse în această notă, care a apărut în "Monitorul Oficial" al Moldovei și Țării Românești, vor fi mereu amintite domnitorului de adversarii săi politici, mai ales după lovitura de stat din 2 mai 1864 și instaurarea regimului domniei personale. Astfel, Alexandru Ioan Cuza a primit domnia ca pe un "mandat imperativ"; era convins că alegerea sa fusese concepută doar "ca un mijloc de a se ajunge la îndeplinirea unor dorințe ce fuseseră refuzate de puterile garante". În concepția fruntașilor Partidei naționale, domnul nou ales

“trebuia să fie în ambele Principate intermediarul care urma să asigure Unirea Principatelor sub un prinț străin, potrivit programului adoptat de mișcarea unionistă”.

Înainte de a analiza mai profund motivațiile interne ale înscăunării unui principe strain și modul de afirmare a acestui principiu în noua etapă politică deschisă de domnia lui Cuza, este necesar a urmări și în exterior ideea de principe străin. Astfel, revendicarea înscăunării în fruntea statului national a unui domnitor ales dintr-o dinastie occidentală nu reprezenta în epocă o inovație românească. Acest lucru se înfăptuise în Belgia, unde, după proclamarea independenței, în 1831, fusese înscăunat ca rege Leopold I de Saxa Coburg. Acest experiment era invocat în permanență de oamenii noștri politici ca un exemplu de urmat pentru crearea unei “Belgii la gurile Dunării” sau a unei “Belgii a Orientului”. La fel procedaseră grecii, în 1832, când proclamaseră ca rege pe Otto de Bavaria, iar după detronarea acestuia, îl aleseseră pe George I, din familia domnitoare daneză, în 1863.

Astfel, instituția monarhiei constituționale era considerată un instrument pentru întărirea naționalității și, în același timp, un factor de stabilizare a vieții politice, având o influență ponderatoare asupra tuturor grupărilor care se înfruntau pe scena vieții politice. Cum la noi nu exista (după opinia unanimă din epoca respectivă) nicio familie care să aibă prestigiul și autoritatea morală pentru a îndeplini această înaltă misiune, nu se întrevedea decât soluția înscăunării, cu drepturi ereditare, a unui principe dintr-o dinastie occidentală. Această soluție oferea multiple avantaje: se punea capăt electivității domnului dintre pământeni, principiu ce întreținuse instabilitatea accentuată a domniei (între 1800-1859 se perindaseră pe scaunul Țării Românești 14 domnitori, iar pe cel al Moldovei 12 domnitori), rivalității dintre pretendenți (în Țara Românească, în zilele anterioare alegerii lui Cuza erau 38 de pretendenți, conform istoricului Nicolae Iorga), corupției, favoritismelor. Prin aducerea pe tronul României a unui prinț străin, dintr-o casă suverană a Europei, se urmărea consolidarea situației interne și externe a țării încât să nu mai servească puterilor celor mari ale continentului drept simplu obiect de compensație pentru toate combinările lor teritoriale, conform lui Titu Maiorescu.

Au existat și calculele anumitor categorii sociale. Astfel, marii proprietari de pământ au văzut, teoretic, în persoana principelui străin, pe omul de prestigiu care, prin naștere și nume, nefiind egalul nimănui, se putea impune tuturor, fără a se simți cineva umilit. În plus, elementele liberale întrevedeau, pe lângă posibilitatea afirmării lor politice, și posibilitatea atragerii capitalurilor internaționale. Această idee a principelui străin s-a transformat într-un program politic care-i reunea, în ciuda divergenților interne, pe toți factorii politici importanți din Principate. Împotriva acestui program politic, nimeni nu se putea ridica fără a-și atrage învinuirea că lucrează împotriva voinței și intereselor țării.

Încă de la înscăunarea sa, Cuza a avut de înfruntat două tendințe. Una conservatoare, promovată de foste famii princiare, care, neputând asigura un domn din rândurile lor, reiau ideea prințului străin, prin presă, întruniri electorale, proiecte de organizare a statului. A doua tendință era cea liberală. După cum se știe, liberalii sunt, prin ideologia lor, republicani, însă devin monarhici din necesitate, acceptând compromisul între principiul monarhic și cel republican, anume al domniei ereditare pe viață. Liberalii, până la integrarea administrativă, îl susțin pe Cuza, atâta timp cât cred că-l pot transforma într-un exponent al luptei pentru un regim cvasi-republican. În această etapă consideră că ideea de principe străin este dăunătoare pentru însăși existența statului național. Astfel, în iulie 1859, C.A. Rosetti respinge ideea de a înscrie într-un proiect de constituție, ideea Unirii, cu un principe străin pentru că acesta ar fi devenit un instrument în mâna Rusiei sau a Turciei în acea conjunctură. Susținerea domnitorului Unirii era considerată drept “necesitate națională”. Mai târziu, C.A. Rosetti va lucra pentru aducerea în țară a unui principe străin și proclamarea sa ca rege. La rândul lor, radicalii respingeau ideea principelui străin, până în ziua integrării administrative. În opoziție cu radicalii, cercuri conservatoare din Moldova susțineau ideea principelui străin.

Aversiunea lui Cuza față de radicali, accentuată după 24 ianuarie 1862, îl îndepărtează de ei, astfel că, în toamna lui 1862, Ion C. Brătianu ajunsese la convingerea că instalarea unei dinastii străine devenise un obiectiv politic important. În acest context, pe acest teren, are loc apropierea liberali-conservatori și crearea “monstruoasei coaliții’, care va orchestra detronarea lui Alexandru Ioan Cuza, prin lovitura de stat din 11 februarie 1866.

Un prim moment de apropiere dintre conservatori și liberali îl constituie ședința din 22 ianuarie 1863, în care s-a prezentat în Adunarea Electivă, de către

Anastase Panu, un amendament la proiectul de adresă la mesajul tronului, semnat de 31 de deputați, atât liberali: C.A. Rosetti, I.C. Brătianu, Șt. Golescu, A. C. Golescu, I. Ghica, cât și conservatori: G.B. Știrbey, Gr. Bibescu, Basarab-Brâncoveanu, Gr. M. Sturdza, D. Ghica, A. Asachi, C.N. Brăiloiu. În Corpul legiuitor, conservatorul Gr. M. Sturdza propune deschis o acțiune în vederea instalarării unei domnii străine, cerând lui Cuza "să caute să ne dobândească un principe străin apoi să se retragă în viața particulară, conform angajamentului asumat". Însă, la 11 februarie 1863, I.C. Brătianu declară că un principe străin ar fi însemnat "un principe muscal, austriac sau vreun pașă turcesc", care ar fi lovit pe radicali. Radicalii, în condițiile crizei orientale, se temeau de aducerea unui "duce oarecare" sau a vreunui pământean, care "ar ține sabia în mână" (aluzie la generarul Florescu, ce deținea legături cu Rusia și care ar fi putut deveni domn).

După lovitura de stat a lui Cuza, din 2 mai 1864, acțiunile pentru detronarea sa se înmulțesc, iar mișcarea pentru aducerea unui principe străin crește în intensitate. Acesta este contextul în care se formează, în iunie 1865, acea alianță, pe care Cezar Bolliac a numit-o "monstruoasa coaliție", care avea drept scop apărarea regimului constituțional și îngrădirea tendinței de guvernare personală a lui Cuza, peste voința corpului legislativ. Scopul final îl reprezenta detronarea lui Cuza și înfăptuirea unui punct al programelor unioniste din 1857: prinț străin. "Monstruoasa coaliție" era foarte eterogenă din punctul de vedere al ideologiilor, cuprinzând radicali munteni și moldoveni, în frunte cu Anastase Panu; liberali moderați: Ion Ghica; conservatori munteni: C.N. Brăiloiu și A. Asachi și moldoveni: Gr. M. Sturdza. Ieșea din coaliție nucleul din jurul lui Mihail Kogălniceanu. Se formase, după 2/14 mai 1864, sub numele de "Progresul", o societate cu caracter literar și politic care afirma că luptă pentru apărarea regimului constituțional, dar care urmărea, ca ultimă consecință, îndepărtarea lui Cuza. Din societate făceau parte: G. Gr. Cantacuzino, care, fiind magistrat la Curtea de Apel din București, își dăduse demisia ostentativ după lovitura de stat; un fost consilier la Casație: Ioan Sturdza, doi consilieri în funcție: Gr. Lahovary și G. Economu, doctorul în drept Neculai Racoviță, licențiații în drept N. Blarenberg, Emanuel Crețulescu, doctorul în medicină, Panait Iatropol ș.a.

Ceea ce i se reproșa lui Cuza era faptul că instaurase domnia personală, *dictatura*, uitându-se că fusese nevoit să o instituie din cauza obstrucției sistematice a opoziției. De asemenea, i se mai reproșau: scăderea rolului și prestigiului Camerei (care însă barase drumul spre o lege electorală liberală și spre împroprietărirea țăranilor); starea financiară precară, salariile neplătite cu lunile, deficitele bugetare permanente și goana după împrumuturi, care erau însă necesare pentru reorganizarea statului; că se înconjurase de o "camarilă", care făcea trafic de influență și se îmbogățea. În fruntea acestei camarile se găseau Cezar Librecht, directorul general al poștelor și telegrafului, generalul Florescu ș.a. Toate aceste critici și motive de nemulțumire, abil speculate, impresionau opinia publică. Mai mult, complotiștii au reușit să atragă de partea lor și pe o serie de comandanți de unități militare din București: coloneii N. Haralambie, I. Călinescu, D. Crețulescu, maiorul Lecca Dimitrie, căpitanii C. Pillat, Al. Lipoianu, Anton Berindei, Anton Costescu, Al. Candiano-Popescu ș.a.

La această stare de lucruri interne se adăugau acțiunile din străinătate pentru detronarea lui Cuza, conduse de conservatorul Gr. Bibescu-Brâncoveanu și liberalii Anastase Panu și Eugeniu Carada, încă înainte de 2 mai 1862. Se urmărea obținerea consimțământului Franței la detronarea lui Cuza. În aprilie 1864, aceștia obținuseră chiar consimțământul prințului Napoleon, văr cu Napoleon III, de a ocupa tronul României. În mai 1864, Parisul constituia centrul opoziționist pentru răsturnarea lui Cuza. La rândul său, Cuza a lăsat să planeze asupra-i amenințarea detronării spre a putea prelua inițiativa cu toată energia și să prezinte lovitura de stat drept o măsură de autoapărare. După recunoașterea pe plan extern a noului regim, activitatea de răsturnare a domnitorului devenise mai dificilă. În acest timp, cei doi emisari ai opoziției, Gr. Bibescu-Brâncoveanu și Anastase Panu, au cerut puterilor garante să nu se amestece în treburile interne ale țării, promițându-le îndepărtarea lui Cuza "fără cel mai mic șoc politic, fără cea mai mica lovitură".

Și, într-adevăr, detronarea lui Cuza are loc fără mari convulsii, printr-o lovitură de palat. Cuza nu opune rezistență, semnând actul de abdicare: "Noi, Alexandru Ioan I, conform dorinței națiunii, depun astăzi, 11/23 februarie 1866 cârma guvernului în mâna unei locotenenți (sic!) și a ministerului ales de popor". În aceeași zi, la 11 februarie 1866, la orele unu după-amiază (abdicarea avusese loc la ora cinci dimineața), Camera și Senatul au fost

convocate în ședință extraordinară. Locoteneța domnească (Ion Ghica, colonelul Haralambie și Nicolae Golescu) și guvernul au dus la cunoștință actul abdicării; deputații și senatorii au procedat apoi la proclamarea ca domn al României, sub numele de Filip I, a contelui de Flandra, din familia domnitoare belgiană; acesta însă a refuzat coroana ce i se oferea.

Se observă, din cele prezentate că, în cursul domniei, ostilitatea împotriva lui Cuza s-a generalizat; actele mari săvârșite (reformele) și politica Puterilor garante l-au izolat, au stimulat opoziția și i-au grabit căderea. Înlăturarea domnitorului unirii, oricât de paradoxal părea faptul, devenise necesară, pentru asigurarea stabilității și înlăturarea stării de provizorat. În asemenea condiții, actul de la 11/23 februarie 1866 a reprezentat un protest împotriva regimului internațional impus și afirmarea nevoii de independență. Astfel că, înlăturarea principelui Cuza și imediata desemnare în locul lui a unui principe străin au provocat iritarea puterii suzerane și a unei părți din puterile garante. S-a creat atunci o situație extrem de primejdioasă pentru români. A existat pericolul unei intervenții otomane, pentru destrămarea unirii și, la aceasta, s-au adăugat și "combinațiile politice" ale politicii secrete a principelui protector, Napoleon al III-lea. A fost un moment de criză, depășit, ca și în anii Unirii, prin atitudinea hotărâtă a celor direcți implicați.

Ca urmare a planului lui Cuza de a renunța la domnie și de a-și asigura succesiunea printr-un principe străin, în cercurile diplomatice europene se discuta această problemă chiar înainte de 11/23 februarie 1866. La 27 decembrie 1865/8 ianuarie 1866, contele Apponyi, ambasadorul Austriei în Marea Britanie raporta la Viena îngrijorarea Marii Britanii privind candidatura unui principe străin în Principate, deoarece puterile garante nu s-ar fi putut înțelege asupra persoanei acesteia. Prin proclamarea ca principe a lui Filip de Flandra, Adunarea Deputaților și Senatul au pus din nou Europa în fața unei probleme soluționate. Alegerea lui Filip de Flandra nu fusese întâmplătoare. El reprezenta Belgia, statul național și modern, model pentru cei care voiau să creeze o "Belgie a Orientului", din punct de vedere al instituțiilor, al statutului internațional de independență și neutralitate, la gurile Dunării. La 14/26 februarie 1866 refuzul lui Filip a fost comunicat la București, ceea ce creat o situație de criză. Peste o lună s-a găsit altă soluție: candidatura unui principe de Hohenzollern, înrudit și cu regale Prusiei și cu Napoleon III, fiind și viitorul cumnat al lui Filip de Flandra.

În ziua în care sosea la București refuzul principelui Belgian, Imperiul Otoman avea acordul puterilor garante pentru a trimite la București un comisar cu misiunea de a pune capăt Unirii. Divergențele dintre Marile Puteri garante însă au fost favorabile cauzei românești. În locul trimiterii comisarului otoman, a fost decisă convocarea la Paris a unei Conferințe a puterilor garante și a puterii suzerane. Conferința de la Paris și-a început activitatea la 26 februarie/10 martie 1866, dovedindu-și de la început slăbiciunea prin manifestarea divergențelor dintre participanți. Pentru "împăcarea" Porții Otomane, la Constantinopol fuseseră trimiși Manolache Costache Epureanu, Gheorghe Costaforu și G. Golescu, pentru a cere puterii suzerane să nu se împotrivească "dorinței unanime a națiunii române".

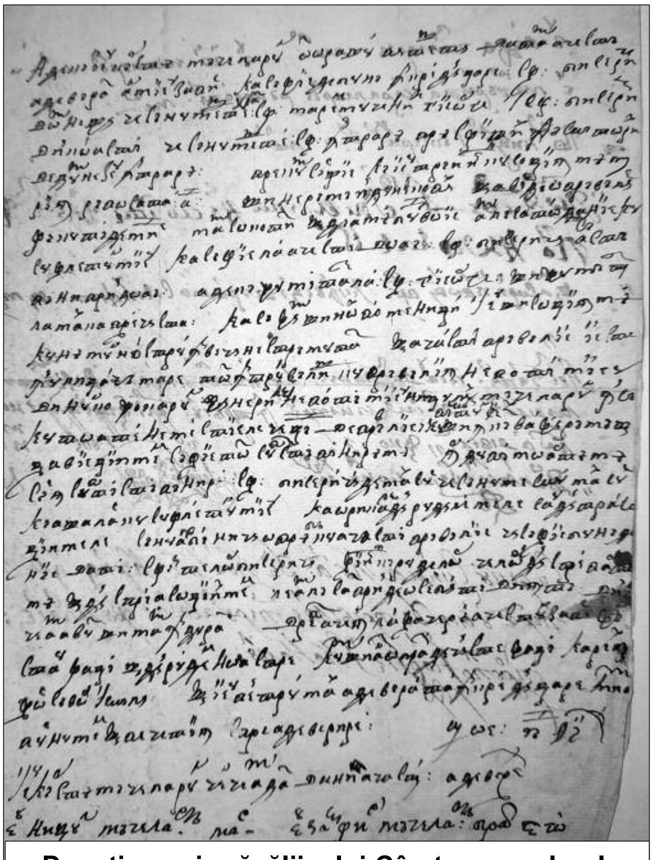
Avansată de I.C. Brătianu și de Ioan Bălăceanu, la 14/26 martie 1866, ideea candidaturii lui Carol de Hohenzollern, acceptată în principiu de cel interesat la 19/31 martie 1866, a fost soluționată prin plebiscitul desfășurat în România între 3/15 și 8/20 aprilie 1866. Contestate de Conferința de la Paris, evenimentele petrecute în Principatele Unite erau ireversibile, deși diplomații Marilor Puteri stăruiau asupra necesității desemnării unui principe pământean, Cu 109 voturi din 115, Adunarea Deputaților a votat la 1/13 mai 1866 o moțiune prin care se proclama că România "era una și nedespărțită sub domnia ereditară a unui principe străin".

Renunțând la o acțiune militară în Principate, datorită neîntrunirii consensului Marilor Puteri dar și al răscoalei din Creta, la 11/23 octombrie 1866, Poarta Otomană emite firmanul de recunoaștere a domniei ereditare a lui Carol, impunând și un număr de obligații. Prin recunoașterea principelui Carol se încheia prima etapă a perioadei istorice inaugurate la 11/23 februarie 1866, fiind și un pas înainte spre realizarea programului proclamat de articolului III al Adunărilor ad-hoc în 1857. În luna octombrie 1866, Pricipatele Unite Române își reocupaseră locul printre statele europene, având în fruntea lor un principe european, drumul spre independență era deschis, iar unirea, încă o dată confirmată, era definitivă.

Vechi acte din Pitești (II)

Octavian DĂRMĂNESCU

Continuăm explorarea Piteștilor medievali prin publicarea unor documente de secol XIX, mai precis a primelor acte din arhiva bisericii domnești „Sf. Gheorghe”. Prețiosul dosar a fost descoperit accidental de către autor în dosarul – mai mare – pe 1903, ceea ce ne împinge la constatarea că un cleric (foarte probabil părintele Marin Braniște, un erudit cercetător al trecutului bisericesc și cultural local) l-a ascuns pentru a nu cădea în mâna comuniștilor. Documentele variază în importanță, însă toate oferă brut, reversibil și fermecător Piteștii de acum două secole. Cronologic, documentele sunt următoarele: vânzarea de către biserica domnească a unui petic de pământ lui Lilea brașoveanu (1817, copie); vânzarea către biserica domnească a unei prăvălii de către Ioniță măcelarul și de către soția lui, Despa (1819); vânzarea de către Tudorache măcelaru și de către soția lui, Ilinca, a unei prăvălii din dreptul bisericii domnești către hagi Boiu (1821); testamentul Zmarandei Mantu (1822, copie); o învoială de embatic a lui Constantin, fiul popii Preda (1825); hagi Țenea vinde bisericii domnești și „Precista din Coastă” un petec de loc (1826); o învoială de embatic a doi etnici bulgari de luare cu embatic a unor prăvălii dărăpănate de pe un loc al bisericii domnești (1828); Nicolae sin Dumitrache Păun vinde bisericii domnești o prăvălie (1830); Lilea Teodor, chiriașul bisericii domnești, este lăsat să-și facă o altă intrare la prăvălie în schimbul recondiționării trotuarului din fața altor două prăvălii (1838, copie).

Donația unei prăvălii a lui Cârstea macelarul, 1805

„Încredinţăm cu zapisul nostru la mâna dumisale chir Lilea braşoveanu de aici, din oraşul Piteşti, precum să să ştie că i-am vândut un locşor din dosul prăvălii dumisale al sfintei biserici domneşti ce l-au avut şi d-lui înnainte închis cu zid ţiindu-l cu embatic, adică patru palme din gârlă până în zidul biserici cel vechi şi acum nefiind trebuincios sfintei b. i l-am vândut dlui sus numitului de a noastră bună voe statornic în talere una sută cinci zeci, pre care bani i-am priimit toţi deplin în mâinile noastre. Şi d-lui să aibă a stăpâni acest loc cu bună pace şi de nimini nesupărat, atât dlui, cât şi copii dlui care Dmnezeu i-au dăruit şi pre care îi va mai dărui din neam în neam

Drept aceia, spre încredinţare, ne-am iscălit.

1817 noembr. 8.

Niţul iereu protocotarie protocotarie protopop

P<opa> Nicolae proin prot<opop>, mart.

Popa Ilie, martor

Dobrian, epitropul biserici

Şi am scris eu, diiaconu Vasilie Gărdescu, cu zisa d-lor şi martor .

Poliţiia oraşuli Piteşti. Copiia aceasta, fiind scoasă întocmai după original, să adeverează de Poliţie

Pentru d. şeful Poliţii, Vasilie Stroescu.

1850 ghenar 20, no. 2484”[1].

**

„Adică eu, cel mai jos iscălit, dinpreună cu soţiia mea care mai jos ne vom iscăli, încredinţăm cu zapisul nostru la mâna dmnealor epitropilor Sfintei Biserici Domneşti de aicea din oraşul Piteştii, unde să prăznueşte hramul Sfîntului Marelui Mucenic Gheorghie, precum să se ştie că având eu o prăvălie în târg, în Uliţa cea Mare a târgului, alăturea pe de la vale cu prăvăliia Sfintei biserici ce o are

danie de la Cârstea măcelaru şi pe de la deal alăturea cu prăvăliia lui Neculae sin Barbu Treanţă şi fiindcă eu am mare trebuinţă de bani, neavând alt mijloc, cu bună orânduială o am făcut vânzătoare această prăvălie şi fiind că să protimiseşte sfânta biserică mai bine, decât altu strein.

De aceia, o am vândut sfintei biserici statornică în drept bani gata talere doao mii şi doaă sute tocmai, pre care bani i-am priimit toţi deplin în mâna mea din mâna d-lor epitropilor, adecă de la jupân Dobriian boiangiu.

Deci, să o stăpânească sfânta biserică această prăvălie, înpreună cu locu iei, în veci şi nesupărată, fiind această vânzare este ştiută atât tuturor rudeniilor mele, cât şi tuturor mahalagiilor care să vor iscăli într-acest zapis.

Iar eu, pentru mai adevpărată credinţă, m-am iscălit înpreună cu soţiia mea, punând şi degetile în loc de pecete.

1819 martie 6

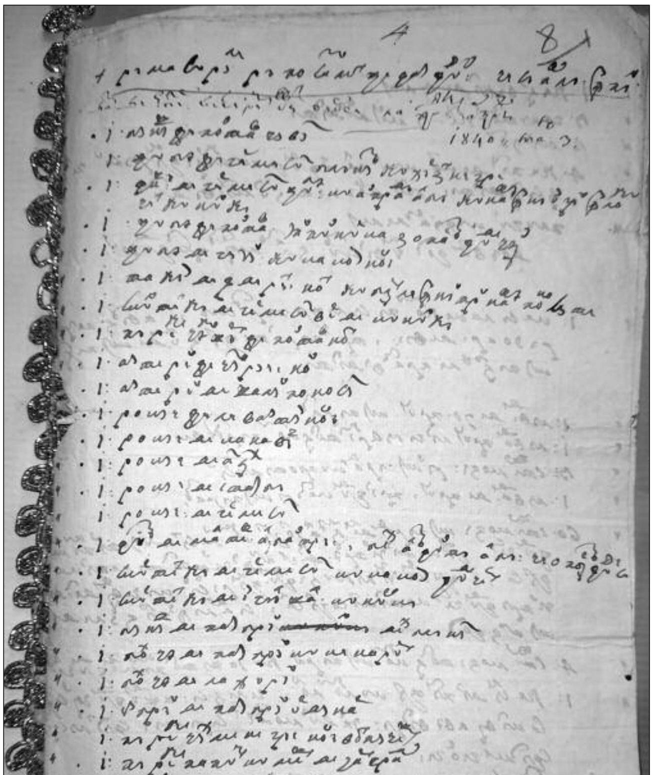
Eu Ioniţă măcelariu, dinpreună cu soţiia mea Despa, vânzători

Popa Nicolae dhv. ot Biserica gospod, martor

Popa Sanfir ot b. gospod, martor

Gancio boiangiu, martor

Costandin Manole, martor”[2].

Testamentul judeţului de Piteşti Ştefan, 1810

**

„Adecă eu, care mai jos mă voi iscăli, încredinţez cu acest zapis al mieu la mâna d-lui jupân hagi Boiul din Piteşti pentru de a fi ştiut că din dooă prăvălii ce le-am făcut eu pă locul ce l-am avut de zestre şi cu bună voinţa soţii mele i-am vândut d-lui o prăvălie, în drept talr. trei mii trei sute şi patruzeci, care bani i-am priimit toţi deplin în mâinile noastre pe numita prăvălie, care prăvălie să află în Uliţa Piteştilor cea Mare, în dreptul Biserici Domneşti, unde să cinsteşte şi se prăznueşte hramul Marelui Mucenic Gheorghie, însă cu pământul ei şi lungul ei merge din podul uliţii până în jumătatea gârlii ce curge pe supt prăvălii, atâta loc să află bun statornic, iar pe cât loc mai calcă prăvăliia din jumătatea gârlii şi cu curticica care este în dos este al sfintei biserici ce mai sus să arată luoat cu embatichi prin zapis de la epitropi sfintei biserici pentru care embatic rămâne a-i face dlui chir hagiu deosibit aşăzământ cu epitropii sfintei biserici după coprinderea zapisului mieu ce-l am dat la sfânta biserică pentru aşăzământul a patru prăvălii, care prăvălie pe de la deal să vecineşte cu prăvăîliia numitei biserici, iar pe de la vale să vecineşte cu prăvăliia mea şi stăpânirea să o aibă din jumătatea zidului prăvălii mele până în zidul prăvălii sfintei biserici.

Deci să aibă atât d-lui cât şi fii d-lui, câţi Dmnezeu îi va dărui, a o stăpâni cu bună pace şi nestrămutat de către nimini, fiind că de bună voia noastră am vândut nesiliţi de nimini şi cu ştirea i voinţa tuturor rudelor.

Şi când s-au făcut acest zapis au fost şi alte obraze de cinste care mai jos să vor iscăli. Iar noi, pentru mai adevărată credinţă, ne-am iscălit puindu-ne şi degetile la nume în loc de pecete, ca să se crează.

1821 apr. 23

Eu, Tudorache cojocarul dinpreună cu soţiia mea Ilinca, vânzători

Parthenie buligeanu

Eu postelnicu Ioan sin Pătru zidaru şi înpreună cu fi-mieu Grigorie, adeverez

Eu Costandin Manole, martor”[3].

**

„Copie după cea adevărată diiată a răposatei Zmăranda, soţiia răposatului Gge. Mantu, sora răposatului jupân Theodorache Simionoiu, pentru un loc de prăvălie ce-l lasă danie b. Sfântului Gheorgie dintr-acest oraş Piteşti, pe care loc s-au făcut prăvăliia ce şade Badea băcanu într-ânsa, alăturea cu Hristea băcanu.

Cu această diiată, viind însuşi protopopul Vasilie înnaintea mea şi arătându-m că însuş răposata aşa au lăsat, am iscălit şi eu

Vlasie protosinghel, 1822 avgt. 24..

De vreme ce întâmplarea cea viitoare este nevăzută şi însuş îngerilor necunoscută, pentru că numai lui Dmnezeu sânt cunoscute, drept aceia, eu Zmaranda, soţiia răposatului Gheorghie Mantul, fată răposatului Simeon judeţu, de aici din Piteşti, am socotit mai nainte, până a nu mă cuprinde sfârşitul vieţii mele şi până îm sânt minţile întregi şi sănătoase, să-m fac diiată şi să dovedesc gândul mieu către moştenitori miei cu care voesc să chivernisească ei averea mea mişcătoare şi nemişcătoare, după petrecerea mea din viaţă.

Ci întâi mă rog lui Dmnezeu ca unui milostiv să-m erte mulţimea păcatelor mele ce am greşit ca un om într-această lume, mă rog şi tutulor creştinilor cui ce voi fi greşit să mă erte şi de mine încă să fie ertaţi toţi, câţi îm vor fi greşit şi ver ce rău îm va fi făcut. După aceasta, mai întâi de toate arăt toată zestrea şi rămasurile de la părinţi miei şi pă unde am a da şi a lua cu zapise şi fără de zapise, cu care însărcinez cu căutarea sufletului mieu pe frati-mieu, Theodorache, i pă dlui chir Dobrian boiangiu de a-m face pogribaniia şi pomenirile cele obicinuite până la înplinire de trei ani.

Aşijderea şi sărindarile ce las la biserici, însă: zece sărindare să să dea la zece biserici aici în Piteşti, cu doo ce să vor da la schitu Văi Mari unu şi altul la Săpata, une ne aflăm ctitori. Iar pentru toate celelalte rămasurile las nepoţilor miei Atahanasie şi fraţilor lui, fii răposatei soru-mi Joiţi şi lui Nicolae şi frate-său Costache numai fii frate-mieu Theodorache care au să stăpânească fieştecare partea sa după înplinirea de trei ani, căci pân atunci le las toate supt zaptul numiţilor epitropi de a putea întâmpina cheltuelile pomenirilor, după orînduială, făr numai prăvălia biserici să fie de loc pă seama biserici după moartea mea.

Casa ce o am zestre de la părinţi, cu locul jumătate, care loc să începe din fund despre răsărit, din locul nepoată-mii Catinchi, ce i l-au dăruit răposata maică-mea, şi merge spre apus până în locul nepotă-mieu Costache, cu prăvălie ce este în drept casii şi cu tot coprinsul ce va cădea pă partea caselor, iar pă despre miazănoapte să hotăraşte cu uliţa ce merge spre răsărit la râu le las nepotă-mieu Athanasie înpreună cu fraţii săi. Odăile cele de jos, iarăşi cu locul jumătate, şi cu toate câte sânt pă partea acelui loc, tot din locul nepoată-mii Catinchi spre apus până în locul nepotă-mieu Costache, cu o prăvălie în faţa uliţi, care pe de la vale să hotăraşte cu răposat sărdarul Costache.

Un loc de prăvălie, ce este alături cu prăvăliia răposatei soru-mi Joiţi, ce mi-l lasă maica prin diiată, las danie la Biserica Domnească pentru a mea pomenire, de la care prăvălie să fie datori epitropi biserici ce vor fi ca să dea pe tot anul şi preoţilor câte tal. cincisprezece a sluji pentru dânşii pentru a mea pomenire. Una prăvălie ce o am zestre alături cu a soru-mi Zoiţi în dreptul caselor Neichii o las tot supt epitropiia frati-mieu Theodorache de la care să ia chiriia până la şapte ani şi să-m caute sufletul cu numita chirie, iar de la şapte ani înainte să înparţă pă din doo Nicolae cu Athanasie şi numiţii cu fraţii lor.

Via după Văleni, ce o am zestre cu acareturile şi cu toate înprejur i livezile de pruni să înparţă Athanasie cu Nicolae pă din doao frăţeşte şi numiţii cu fraţii lor.

Un ţigan ce mi-l lasă maica prin diiată i o ţigancă cu doi copii, un cazan mare cu ţăvile lui de aramă pentru rachiu, un căzănel mic pentru apă, o căldare mare de rufe, doo căldări mici, dooo tingiri.

Patru şire mărgăritari, trei inele de aur, unu bătut şi unu cu doo pietricele de diamant şi altu cu piatră, cinci trâmbe pânză, aşternutul din casa cea mare de terpet cu ciucuri i cu opt perne umplute cu lână, aşternutul din casa cea mică de cit, cu patru perne cu lână, o saltea, ipac cu şapte perne umplute cu lână, pânză muscălească, doo saltele umplute cu lână, acestea toate şi altele, câte să vor mai găsi, ale mele în casă şi afară, să le înparţă pă din doao Athanasie cu Nicolae şi numiţi cu fraţi lor, ipac trei velinţe, o giubea cu râs o las leliţi Catinchi, soţiia frati-mieu Theodorache, pentru că m-au căutat la boala mea, o tabachere de fildeş o las nepoată-mi Săftichi să mă pomenească, o rochie de atlaz cusută o las b. din Coastă să o facă sfită, un inel de diamant să să vânză pă bani şi să să dea pentru suflet.

Cele ce las nepoată-mi Catinchi:

1 rochie de bazea, 1 rochie de stambă, 2 scurteici, una cu cacom şi alta cu samuru jumătate, 1 bohcealâc voinicesc ce este gata, 6 cămăşi fămeeşti cu borangic şi făr de borangic, 1 prosop, 1 cearşaf de palpomă, 1 inel, din care mi-au dat maica de zestre, 1 farfurie cu linguriţa ei de argint pentru dulceaţă, 6 zarfuri de argint, 1 lighean cu ibricu lui de aramă, 12 batiste, 3 brinişoare tulpan să le ia de la prăvălie cu mătase din prăvălie de la cumnatu Ion de unde sânt bani, 4 şire mărgăritari, 12 talere cositori cu tacâmu lor, 10 galbeni înpărăteşti care să-i priimească de la cumnată-mieu Ioan la vremea căsătorii, 1 rochie de maltef cusută, 1 malotea cu cacom, acestea toate să se dea după moartea mea la vremea căsătorii.

Banii ce las neichi, lui Theodorache, epitropul mieu, i asupra dlui chir Dorian boiangiu ca să-m facă pogribaniia şi pomenirile i sărindarile ce s-au zis mai sus până la trei ani, însă: -tal. 1000, adică una mie, la cumnată-mieu, Ioan, cu zapis

-doozeci galbeni înpărăteşti, ipac la cumnatu Ion

-o sută galbeni mărunţi

50, adică cinci zeci, la chir Pandele zet Ioniţă Chenurie

50, adică cinci zeci, la chir Zamfir

Asemenea şi tot venitul casi mele să se ia tot de epitropi miei până la trei ani, iar după înpliniria de trei ani să-ş ia numiţi nepoţi părţile sale, precum arăt mai sus supt a lor stăpânire, adică:

-Athanasie partea sa pe jumătate să o înparţă cu Matache şi Scarlat, fraţii săi, iar Nicolae iarăşi partea sa pe jumătate să o înparţă cu Costache frate-său.

Şi mai las ca din tot venitul periusii casii şi din bani naht să dreagă numiţi epitropi fântâna ce este supt a neichii stăpânire, ca să fiu şi părtaşă.

Acestea voesc să facă moştenitori miei după moartea mea, precum cu dreptatea minţii mele au rânduit, limba mea au grăit şi scriitoriul cu voia mea m-au iscălit.

Şi eu cu pecetea mea am întărit înnaintea acestor mărturii vrednice de credinţă carei s-au aflat faţă, iar ori care-i din moştenitorii miei carei am zis mai sus sau judecători şi de boeri sau din cei bisericeşti sau din cei lumeşti s-ar ispiti a-m strica diata, să aibă a da seama şi răspunsul la înfricoşata zioa aceia a răsplătiri înnaintea judecătorului celui drept şi nefăţarnic, domnului nostru Is. Hs. Dmnezeul cel adevărat, 1822 avgt. 12

O Eu Zmaranda, soţiia răposatului Gheorghie Mantu, adeverez

Vasilie protopop, martor

Popa David dhv., martor

Popa Andronache, martor

Scrisă de mine cu zisa şi în voinţa numitei şi martor Gheorghe d<iacon> ot oraş Piteşti

Iosif, episcopul Argeşului, adverez”[4].

**

„Eu, cel iscălit mai jos, dau bun credincios zapisul mieu la mâna epitropilor sfântului Mare Mucenic Gheorghie, precum să se ştie că având numita biserică un loc pă gărlă, în dreptul prăvălii chir Neculi boiangiu, care şi pă acelea le are numitu tot pă locu sfintei biserici cu embatichi, din care loc mi s-au dat şi mie stânjini şase lungul pă gîrlă în jos, iar în faţa uliţi vine stânjini trei, latu feţi şi în doo vine stânjini doi, iar mijlocu vine stânjini unu şi jumătate. Care loc vine peste drum despre răsărit şi să vecineşte pe de la deal cu prăvăliia răposatului Marcu şi pă dă la vale cu prăvăliia stolnicului Ioan Socolescu, ce este făcută tot pă locul sfintei biserici.

Pentru care loc m-am învoit a da enbatichi pă an câte talr. cincizeci a-l avea ohavnic supt stăpînirem, atât eu cât şi neamul mieu în veci, făcând pă dânsul prăvălie sau bina ori cum voi voi eu, plătindu-să sfintei biserici arătatul enbatichi fără cusur.

Iar când, după întâmplare sau eu sau neamul mieu nu va plăti arătatul enbatichi până la soroc de trei ani de zile, să aibă biserica voe a-i face zapt acei prăvălii sau binale, nepretenderisind nimic de plata binali.

Şi spre mai adevărată credinţă, ca să-şi aibă acest înscris urmarea întocmai, am iscălit mai jos ca să se crează.

1825 avgt 10, oraşu Piteşti

Costandin sin popa Preda adeverez”[5].

**

„Încredinţez cu zapisul mieu către sfânta Biserică Domnească i către Sfânta Biserică din Coastă spre a fi ştiut că având numitele biserici o prăvălie în Uliţa Târgului dată danie de un Cârstea măcelaru la amândoo bisericile, care prăvălie să vecineşte cu prăvăliia sfintei Biserici Domneşti pre de la deal şi pre de la vale cu prăvăliia mea, care prăvălie voind bisericile o a înprennoi, fiind între prăvăliia mea şi între prăvăliia sfintei biserici, având eu o ulicioară ca de dooă palme de largă pe locul mieu şi lungul merge din faţa Uliţii Târgului până în faţa podului de din dos, pe care l-am vândut sfintelor biserici, în drept talr. 300, adecă trei sute lei tocmai, care bani i-am şi priimit deplin, dând şi voe a pune grinzile prăvălii pre zidul prăvălii mele, atât în faţă cât şi în dos, ca să fie tot supt un văliş, care loc să aibă a-l stăpâni sfintele biserici a fi ohavnic în veci.

Şi, pentru încredinţare, am iscălit fiind faţă şi alte obraze de cinste care să vor iscăli ca să să crează.

1826 iulie 5

Hagi Ţenea sin Alecse, vânzător

Grigorie Leurdeanu, martor

Zamfir protopop, martor

Popa Athanasie diputat, martor

Şi am scris eu, Stan dascălu, cu zisa şi învăţătura numiți şi mar<tor>”[6].

**

„Încredinţez, eu cel mai jos iscălit, cu acest zapis al mieu la mâna epitropilor i a preoţilor sfintei Biserici Domneşti din oraşul Piteştii, unde să cinsteşte şi să prăznuieşte hramul sft. Marele Mucenic Gheorghie, precum să se ştie că având sfânta biserică doao ochiuleţe de prăvălie i o căşcioară pă locul său, în

dreptul caselor răposatului protopop Ioan, cumăpărat de la un Dimcea Mortasitul, care au fost date de cei mai nainte epitropi lui chir Toşa boiangiu cu simfonie ca să dea câte tal. 200 pă an şi a le ţinea până la moartea sa cu acea simfonie, iar după moartea sa să rămâe slobode pă seama sfnt. b. cu ori ce meremet va mai face a nu pretenderisi nimic de la sfânta biserică.

Acum, la 828 ghenar, dânduş obştescul sfârşit, au rămas slobode pă seama sfnt. b. şi fiind că acele prăvălii i căşcioare şi cu locul ce au făcut numitul răposat cherhanea pă dânsul pentru meşteşugul boiangiriei au ajuns la mare dărăpănare, încât numai era prin putinţă a mai şădea întrânsele, m-am învoit cu sfnt. b. ca să dau câte tal. 300 chiriia locului şi să-m fac eu prăvălii în locul celor arătate mai sus, oricum voi voi, ca a mea cheltuială, însă numai în coprinderea acelui loc, precât şi răposatul au stăpânit, iar nu mai mult.

Şi să am a stăpâni acele prăvălii ohavnice atât eu, cât şi neamul mieu, plătind la sft. biserică câte tal. 300 pe an după simfonie. Iar când după simfonie nu voi urma, atât eu şi neamul mieu, a plăti câte tal. 300 fără cusur să aibă sfânta biserică a mă da afară, atât pe mine sau pă cei după mine sau pă cei după mine, rămâind sft. b. bună stăpână pă acele prăvălii, fără a mai pretinderisi cevaş.

Şi spre a fi ştiut am dat acest zapis la sft. biserică iscălit de însumi, după cum şi eu am luoat asemenea zapis de la epitropi sfintei biserici.

Şi spre credinţă am iscălit, 1828 aprilie 23

Nenco Dimceo platnic

Dimceo Pencu platnic”[7].

**

„Adecă eu, cel mai jos iscălit, încredinţez cu acest zapis al mieu către sfinţiia sa părintele protopopu Zamfir referendarie i către d-lui chir Mihai Pop, epitropii sfintei Biserici gpd. din oraşul Piteştii, unde să cinsteşte şi să prăznueşte hramul Sfântului Marelui Mucenic Gheorghie, precum să să ştie că am vândut un ochiu de prăvălie cu binaoa sa sfintei biserici, în talere patru mie cinci sute, care bani i-am priimit toţi deplin în mâna mea. Care numită prăvălie cu pământul său o am avut şi eu de la părinţi în Uliţa Piteştilor cea Mare, în rândul despre apus, însă prăvăliia cu galariia sa şi cu odaia din dos pă jumătate pă locul său, iar odaia jumătate din gârlă spre apus pă locul biserici. pentru care are deosebită simfonie şi să vecineşte pă de la deal cu chir Lilea braşoveanu, iar pă de la vale să vecineşte cu chir Iancu Spiru, zet hagi Ţenea.

Deci să aibă sfânta biserică a stăpâni numita prăvălie ohavnică în veci, ca unul ce de bună voia mea am vândut-o nesilit de niminea şi cu ştirea şi voinţa celor care să văd iscăliţi mai jos.

Iar spre mai bună încredinţare m-am iscălt însumi cu mâna mea.

1830 ghenar. 28.

Eu Nicolae sin Dumitrache Păun, vânzător

Zamfir Dimitriu, martor

Popa Hristea dhv. martor

Dobrian martor

Costandin Manole

Scris de mine, cel mai jos iscălit, cu zisa numitului şi martor Gheorghie Negulescu din Piteşti”[8].

**

f. 12 r. „Dlui chir Lilea Teodor avându-şi prăvăliia dumisale în faţa târgului şi uşa în dos şi ferestrele odăi sânt spre curtea biserici şi pentru ca să-şi aibă voe cu umblarea pă din dos d-a valma cu celelante prăvălii s-a învoit cu epitropi biserici ca cu a d-lui cheltuială să facă caldarâmu la doo prăvălii ale sfintei biserici cu toate cele ce sânt de trebuinţă curăţindu-l, săpatul până la săvârşire, după cum au şi urmat cu toată cheltuiala dlui şi alt mai mult nu are de a mai plăti, atât d-lui cât şi moştenitorii dlui, fiind că i s-au urmat cheltuială însemnată cu acel desăvârşit caldarâm.

Şi spre ştiinţă i s-au dat acest înscris.

1838 aprilie 23, Piteşti

Prăvăliile ce au făcut caldarâmu sânt acelea de la răspântie, una de la răposata Manda şi alta de la răposatul Dumitraşcu

Mihale Popovici

Protopopul Gheorghie, martor

Poliţia oraşului Piteşti. Copia aceasta fiind scoasă întocmai după original să adverează de Poliţie

Pentru d. şeful poliţii Vasile Stroescu.

1850 ghenar 20, no. 2485”[9].

Note:

[1]Dosar cu acte vechi (1805), Arhiva bisericii domnești „Sf. Gheorghe” din Pitești, f. 7 v.

[2]Ibidem, f. 16 v.

[3]Ibidem, f. 9 r.

[4]Ibidem, f. 4 v-6 r.

[5]Ibidem, f. 3 v.

[6]Ibidem, f. 14 r.

[7]Ibidem, f. 2 r.-3 v.

[8]Ibidem, f. 11 r-v.

[9]Ibidem, f. 12 r.

Societăți comerciale și falimente din orașul Pitești (1895-1916)

Aurel RADU,
inspector superior în cadrul Serviciului Județean Argeș al Arhivelor Naționale

În fondul documentar-istoric al Tribunalului Argeș, aflat la Arhivele Naționale – Serviciul Județean Argeș, se află un registru pentru înscrierea societăților comerciale pentru care s-a declarat falimentul de către judecătorul sindic[1]. Acest registru special acoperă un interval de peste două decenii de la sfârșitul perioadei moderne (1895-1916), când comerțul a înregistrat unele progrese față de perioada anterioară. Registrul cuprinde un număr de 156 de înregistrări de societăți comerciale din întreg județul Argeș, pentru care s-a dispus falimentul. Cele mai multe societăți comerciale, peste 110, își aveau sediul în orașul Pitești, aspect care denotă o concentrare comercială mai importantă în orașul de reședință a județului. Peste 30% din firmele piteștene pentru care s-a dispus falimentul aveau capital evreiesc, un alt aspect care reflectă contribuția și ponderea minorității evreiești în activitatea comercială urbană. Circa ¼ din totalul societăților falimentare se aflau în mediul rural și în Curtea de Argeș (cu 6 societăți comerciale falimentare), cel de-al doilea oraș din județul Argeș, mult mai mic și mai puțin dezvoltat.

Registrul conține informații referitoare la numele și prenumele patronului, etnia acestuia, felul comerțului practicat, localitatea în care își desfășura activitatea și anul în care s-a declarat falimentul. Informațiile sunt relevante pentru cunoașterea aspectelor comerciale din orașul Pitești și se pot folosi în mod comparativ cu cele publicate în Buletinul Camerei de Comerț și Industrie Pitești apărut începând din anul 1894 sau în Monitorul Oficial. Judecătorii sindici de la Tribunalul Argeș au fost în perioada 1895-1916 următorii: G. Urianu (1895-1899), I. Condeescu (din 1899), E. Cămărăşescu (din 1913) și V. Şerbănescu (din 1914) ş.a. Lista redată în continuare, conține o serie de date repetitive sau inconsistente (redate ca atare, după cum sunt consemnate în registrul manuscris) referitoare la comercianții Constantinescu Ştefan, Feldstain/Felştein Pascal, Florescu N./Nicolae, Goldstein/Goldștein Adolf, Iacob Moritz, Nicolescu/Niculescu N., Vasilescu Iancu etc.

Lista nominală a comercianților din orașul Pitești pentru care s-a dispus falimentul

Nr. crt.	Numele comerciantului	Felul comerţului	Etnia	Anul falimentului
1.	Abramovici S.		Evreu	1900
2.	Adler Elias	Comersant	Evreu	1914
3.	Angheloff Ştefan	Fierărie şi cuţitărie	-	1908
4.	Angheloff Vasile	Fierărie şi cuţitărie	-	1907
5.	Argeşenescu N.C.	Coloniale ş.a.	Român	1900
6.	Aslan Al.	Cofetărie	-	1910
7.	Bachide Eleonora	Mărunţişuri	Român	1907
8.	Bărbulescu Costică	Braşovenie	Român	1899
9.	Buiadjeff Krum	Fierărie şi cuţitărie	-	1904
10.	Cătuşanu Marin	Croitor	Român	1907
11.	Cerchez Hristea	Manufactură	-	1907
12.	Constantinescu Al.	Coloniale	Român	1902/1905
13.	Constantinescu I.T. Horia-Niculae	Comersant	Român	1915
14.	Constantinescu S. Steliana	Comersant	Român	1914
15.	Constantinescu Ştefan	Făină şi coloniale	Român	1900
16.	Constantinescu Ştefan	Coloniale	Român	1900
17.	Crăciunescu I.M.	Manufactură	Român	1912?
18.	Dinescu Ion	Comersant	Român	1915
19.	Dobrescu N. şi Tuţoiu G. Ion	Comersant	Român	1915
20.	Dumitrescu C. Ion	Comersant	Român	1914
21.	Dumitrescu Haralambie	Comersant	Român	1915
22.	Dumitrescu Manole	Manufactură	Român	1908
23.	Dumitrescu Marin	Băuturi spirtoase	Român	1899
24.	Einingher I.	Haine	Evreu	1912
25.	Emin Haht	Coloniale	Turc	1909
26.	Erghian Chirchor	Coloniale	Armean	1909
27.	Feldman I.S.	Manufactură	Evreu	1908
28.	Feldstain Pascal	Sticlărie şi marchidănie	Evreu	1899
29.	Feldstein Rasela	Comersant	Evreu	1913
30.	Felştein Pascal	Tinichigiu şi sticlărie	Evreu	1908
31.	Filip M.	Croitor şi depozitor de stofe	-	1907
32.	Florescu N.	Manufactură	Român	1909
33.	Florescu Nicolae	Manufactură	Român	1912

34.	Fraţii Delanoff	Manufactură	-	1901
35.	Fraţii Marenco			1911
36.	Fraţii P. Simionescu	Comersant	Român	1914
37.	Friedman Iacob	Manufactură	Evreu	1897
38.	Galabovschi S. Dumitru	Antreprenor de păduri şi fabricant de cărămidă	-	1900
39.	Goldstein Adolf	Comersant	Evreu	1914
40.	Goldştein Adolf	Manufactură	Evreu	1911
41.	Grosu Teodor şi Stănescu M.	Agentură şi comision	Români	1912
42.	Grumberg Moritz	Manufactură	Evreu	1908
43.	Grun Gustav	Haine	-	1902
44.	Hacidurian Nazar	Coloniale	Armean	1912
45.	Haimovici Leon	Fierărie	Evreu	1906
46.	Haner David	Manufactură	Evreu	1910
47.	Hofăr Iohan	Croitor	-	1912
48.	Hristea Theodor	Manufactură	Român	1900
49.	Iacob Moritz	Manufactură	Evreu	1898
50.	Iacob Moritz	Manufactură	Evreu	1900
51.	Iacovici B.	Încălţăminte	Evreu	1897
52.	Iarchi M. Lică	Comersant	-	1909
53.	Idilovici M.	Coloniale	-	1909
54.	Iliescu Nae	Coloniale	Român	1897
55.	Ionescu Gheorghe	Coloniale	Român	1911
56.	Iscovici I.	Coloniale	Evreu	1904
57.	Isdrailovici Volf	Mobilă	Evreu	1899
58.	Juster M.	Manufactură	Evreu	1899
59.	Lempel Simon A.	Hăinărie	-	1911
60.	Lobel L.	Morar	Evreu	1906
61.	Madler Leon	Hăinărie	-	1910
62.	Maerescu Leon	Coloniale	-	1908
63.	Marcovici Ana	Manufactură şi modă	-	1903
64.	Mateescu I.	Cizmar	Român	1899
65.	Mărculescu C. Ştefan	Băuturi spirtoase	Român	1899
66.	Mărculescu M.	Comersant	Evreu	1911
67.	Micu I. Stan	Mărunţişuri şi băuturi spirtoase	Român	1900
68.	Mihăilescu M.	Manufactură şi mărunţişuri	Român	1897
69.	Milis Heinrich	Comersant	Evreu	1915
70.	Nachtigal Netti	Comersant	Evreu	1914
71.	Necşiulescu G. Gheorghe	Coloniale	Român	1897
72.	Nencovici C.J.	Manufactură	-	1900
73.	Nicolescu G.	Librar	Român	1898
74.	Nicolescu Ilie	Coloniale	Român	1895
75.	Nicolescu N.	Manufactură	Român	1911
76.	Niculescu N.	Manufactură	Român	1907
77.	Nistorescu Nae	Băuturi spirtoase	Român	1896
78.	Niţescu C. Ioan	Comersant	Român	1913
79.	Nuremberg S.I.	Croitor	Evreu	1909
80.	Pateopol Atanasie	Brutărie	-	1913
81.	Patraulea P.A. (defunct)	Băuturi spirtoase	Român	1900
82.	Paul G. Nae	Cofetar	Român	1900
83.	Petrescu I.S.	Coloniale	Român	1913
84.	Popescu Emanoil	Comersant	Român	1913
85.	Prager L.	Încălţăminte	-	1900
86.	Prezman S.Z.	Croitor	-	1912
87.	Raistad Avram	Bijuterii	Evreu	1898
88.	Răducanu Constantin	Lumânări de ceară ş.a.	Român	1898
89.	Rădulescu Haralambie	Tipograf	Român	1897
90.	Rădulescu Nicolae	Mărunţişuri	Român	1896
91.	Rădulescu R. Ion	Comersant	Român	1916
92.	Reiter Scharlota	Manufactură	-	1908
93.	Rosental Natan	Manufactură	Evreu	1898
94.	Rosenţvig Avram	Manufactură şi mărunţişuri	Evreu	1898
95.	Schifer Majer	Hăinărie	Evreu	1898
96.	Schreer Nicu	Mobilă	Evreu	1900
97.	Schvartz Roza	Haine	Evreu	1913
98.	Simion Miloş	Brutar	-	1908
99.	Simionescu D. Ion	Coloniale şi băuturi spirtoase	Român	1900
100.	Simionescu Nicolae	Braşovenie	Român	1898
101.	Simon Bernand	Manufactură	-	1911
102.	Singer Otilia	Modă	-	1900
103.	Stănescu Ion	Comersant	Român	1913
104.	Stănişor Oprea	Comersant	Român	1909
105.	Sterman H.	Comersant	-	1909
106.	Ştefănescu Dumitru	Cofetar	Român	1900
107.	Toma Ştefănescu	Manufactură	Român	1898
108.	Ţaciu T. Gheorghe	Băcănie şi băuturi	Român	1908
109.	Ţânţăreanu M.	Manufactură	Român	1909
110.	Vasilescu Iancu	Braşovenie	Român	1897
111.	Vasilescu Iancu	Braşovenie	Român	1900
112.	Veber Adolff	Sticlărie	Evreu	1900
113.	Veimberg D.	Mărunţişuri	-	1900
114.	Veisman Macs	Manufactură	Evreu	1912
115.	Zingher Adolf	Sticlărie	Evreu	1910
116.	Zingher Carolina	Modă	Evreu	1911

Lista nominală a comercianților din județul Argeș pentru care s-a dispus falimentul[2]

Nr. crt.	Numele comerciantului	Felul comerțului	Etnia	Localitatea	Anul falimentului
1.	Marin N. Preda	Mărunţişuri	Român	Bascovele	1912
2.	Roşiu Radu Ion	Băuturi spirtoase	Român	Bumbueni	1902
3.	Popescu Stan Barbu	Băuturi spirtoase	Român	Cerbu	1897
4.	Rădulescu Gheorghe	Băuturi spirtoase ş.a.	Român	Cerbu	1901
5.	Frujină C.C.	Mărunţişuri	Român	Ciofrângeni	1912
6.	Marinescu N.	Manufactură ş.a.	Român	Cocu-Popeşti	1900
7.	Sadin Musli	Mărunţişuri	Musulman	Costeşti	1912
8.	Stănescu Niţă	Cizmărie	Român	Costeşti	1912
9.	Alexandrescu Ion	Comersant	Român	Curtea de Argeş	1914
10.	Chiriac V.H.	Încălţăminte	Român	Curtea de Argeş	1911
11.	Economu Alexandru	Comersant	Român	Curtea de Argeş	1913
12.	Ionescu Petre	Braşovenie	Român	Curtea de Argeş	1898
13.	Popa D. Niculae	Cizmărie	Român	Curtea de Argeş	1913
14.	Săvulescu I. Iancu	Manufactură	Român	Curtea de Argeş	1900
15.	David Alexandru	Manufactură	-	Găvana	1903
16.	Hristadovescu Mihai	Mărunţişuri şi băuturi spirtoase	-	Găvana	1900
17.	Bercescu Gheorghe	Manufactură	Român	Gliganu	1913
18.	Zamfir Tănase	Mărunţişuri	Român	Gliganu	1911
19.	Antonescu G. Marin	Mărunţişuri	Român	Humele	1908
20.	Gheorghiu N. Alexandru	Comersant	Român	Humele	1913
21.	Banca populară Ioneşti-Tomşanca	Bancă	-	Ioneşti	1910
22.	Băbeanu Iancu	Mărunţişuri	Român	Ioneşti-Tomşeanca	1908
23.	Rădulescu Ilie	Băuturi spirtoase	Român	Lunca Corbului	1902
24.	Stoenescu N. Grigore	Băuturi spirtoase	Român	Lunca Corbului	1900
25.	Negreanu P.D.	Comersant	Român	Negraşi	1914
26.	Duminicescu N. Gheorghe	Manufactură	Român	Olanu	1901
27.	Costache I. Ştefan	Comersant	Român	Pădureţi	1913
28.	Duţă C.M.	Mărunţişuri	Român	Pădureţi	1910
29.	Panaitescu Nae	Mărunţişuri	Român	Slobozia	1907
30.	Bârleanu V. Marin	Comersant	Român	Stolnici	1914
31.	Radu Costache	Băuturi spirtoase	Român	Suseni	1900
32.	Roinea Anghelache	Comersant	Român	Şerboeni	1914
33.	Ganescu C.	Brutar	Român	Teiu	1913
34.	Iorgulescu Florea Rada	Comersant	Român	Ungheni	1916
35.	Toma M. Stan	Comersant	Român	Valea Mărului	1915

Note:

1 Serviciul Județean Argeș al Arhivelor Naționale, Tribunalul Argeș, registru

2 Lista a fost ordonată alfabetic, după localitatea comerciantului.

PREOŢI MARTIRI ARGEŞENI

Jean DUMITRAȘCU

Părintele Dumitru Stăniloae, cel mai de seamă teolog ortodox din secolul al XX-lea (1903 - 1993), sublinia, în 1990, ca fost deţinut politic - arestat în lotul *Rugului Aprins* de la <<Antim>> -, în articolul **Prigonirea Bisericii Ortodoxe strămoşeşti sub comunism,** un adevăr elementar: *Biserica ortodoxă a fost supusă de regimul comunist unei prigoane deosebite...întrucât reprezenta majoritatea în rândul poporului român*. Oricâte vorbe grele s-au aruncat asupra Bisericii Ortodoxe Române, după 1990, în necunoştinţă de cauză ori, mai grav, din rea-voinţă sau chiar motive pecuniare, de către unii condeieri români, nu mai zic de reacții de tip feisbucist, încrederea în această instituţie fundamentală a Ţării a tot slăbit, ajungând, în prezent, la circa 70%. Oamenii de rând ştiu, oricât i-ar intoxica unii, că, înainte de 1989, B.O.R. a ştiut să supravieţuiască loviturilor dure (dărâmarea sau strămutarea unor biserici), ba, mai mult, să-i ţină... *aproape* pe demnitarii comunişti care-şi botezau copiii la biserică sau se cununau pe la mânăstiri, pe ascuns, departe de ochii credincioşilor de rând. Până și Ceaușescu ținea obiceiurile de Crăciun! Nu mai zicem că și-a înmormântat părinții după toate regulile ritului ortodox.

Şi totuşi. În perioada 1945-1960 (până spre finalizarea colectivizării), în special, slujitorii bisericii au avut de suferit grave repercursiuni din pricina ideologiei aduse de tancurile sovietice. Au fost loviţi, mai întâi, mitropoliţii şi episcopii din ţară, unii fiind schimbaţi peste noapte, alţii decedând în condiţii neelucidate (precum mitropolitul Irineu Mihălcescu, episcopul Cosma Petrovici, patriarhul Nicodim Munteanu, episcopul Grigore Leu ş.a.). Au urmat stareţii de mânăstiri şi preoţii din orice eparhie. Preoţii, lideri de opinie, se bucurau de un prestigiu deosebit în lumea românească. Urmăriţi permanent de agenţi şi turnători (cum o dovedeşte volumul **Biserica Ortodoxă Română sub regimul comunist. 1945-1958.Vol. I**, publicat, în 2001, de Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, şi realizat de Cristina Păiuşan şi Radu Ciuceanu, cu un *Cuvânt înainte* de Mihai Ungheanu) mulţi preoţi vor ajunge după gratii. De la nume arhicunoscute, precum Dumitru Stăniloae, Ilie Cleopa, Constantin Galeriu, Antonie Plămădeală, Arsenie Boca ş.a., până la anonimii preoţi de ţară.

Mai jos voi prezenta, într-o variantă prescurtată, o istorie a martirilor- preoţi argeşeni care au fost arestaţi, bătuţi bestial sau chiar asasinaţi în anii 50, dar şi despre preoţi din alte judeţe care au avut neşansa de a trece prin reeducarea de la Piteşti. **Nu a existat nicio localitate din Argeș fară preot arestat**. Câte comune, orașe, atâția preoți ARESTAȚI? VINA LOR? Se opuneau comunismului. Aștept ca TOVARĂȘUL HELVIG să-și ceară scuze, în numele Securității! Sau măcar Prea Fericitul Daniel să-i pomenească. Deși nu cred! Securitatea e patria lor. Pe scurt, nu a fost comună din Argeș fără să-i fie arestat preotul!

Parohi argeşeni - încătuşaţi şi executaţi

Iată pomelnicul - spre veşnică amintire! - al parohilor argeşeni încătuşaţi sau chiar executaţi de regimul roşu, comunist:

Preotul **Gheorghe Iancu Anastase**, din **Rucăr**, a murit, în 1952, în domiciliu obligatoriu.

Preotul **Nicolae Alexandrescu**, paroh în Poenărei, Muscel, şi în **Nucşoara**, protopopiatul Curtea de Argeş, arestat în 1958, pentru uneltire împotriva ordinii sociale, a fost executat în 1959, la Jilava.

Preotul **Gheorghe Andronescu**, din **Poieni**, Muscel, paroh la Nucşoara, arestat în mai multe rânduri, în anii 50.

Ion Bălăbaie, cântăreţ bisericesc din **Dragoslavele**, arestat pentru legăturile cu partizanii din munţi, mort la Târgu Ocna, la 14 septembrie 1954, la 45 de ani.

Preotul **Nicolae Bănescu**, paroh în satul argeşean **Apa Sărată**, a fost arestat în 1958 şi condamnat, fiindcă fusese în legătură cu fraţii Arnăuţoiu, pentru omisiune de denunţ.

Părintele **Pimen Bărbieru**, stareţ la **schitul Cetăţuia**, a fost condamnat la 25 ani de muncă silnică, în 1950, pentru că a avut legături cu colonelul Gheorghe Arsenescu şi cu alţi partizani. Luase, practic, jurământul colonelului Arsenescu şi al celorlalţi din grupul lui şi-i adăpostise. Eliberat în 1964, de la Aiud.

Preotul **Gheorghe Beştea**, din satul Bleici, Argeş, paroh la **Mânăstirea Văleni**, Argeş, închis între

1952-1954. Din 1968, a fost încadrat ca profesor la Seminarul Teologic din Curtea de Argeş.

Preotul **Ioan Boloaje**, din parohia Leșile-Mozacu, cel care a construit de la zero biserica, în 1928, din

banii lui, închis între 1951-1964, revenit pe post, (a fost primul meu duhovnic).

Preotul **Florea Călin**, născut la **Constantineşti**, Olt, paroh la **Şuici**, Argeş, a fost condamnat în 1952 la un an de închisoare.

Preotul **Radu Cârstea**, paroh în localitatea **Deagurile**, a trecut prin mai multe puşcării comuniste, în anii 50.

Preotul **Gheorghe Cârstoiu**, din **Sălătruc**, arestat în 1949, pentru vina de a fi dat unor drumeţi flămânzi o bucată de pâine, gest considerat a fi o uneltire împotriva ordinii sociale. În 1951 este eliberat, dar este închis din nou. În 1958 i se fixează domiciliu obligatoriu în lagărul de la Periprava.

Părintele **Vasile Chiţu**, născut la **Ciofrângeni,** a fost paroh în localitatea **Drujeşti**, protopopiatul Curtea de Argeş. Arestat în 1950, a trecut prin puşcăriile de la Jilava şi Aiud.

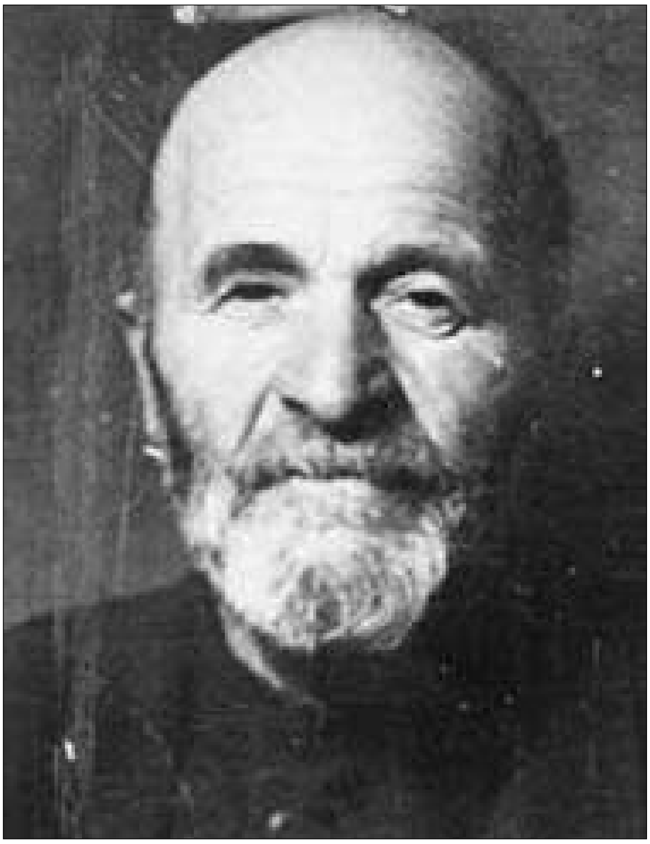
Ion Chiţescu, din **Curtea de Argeş,** student la Teologie, a fost arestat şi a trecut prin mai multe temniţe comuniste.

Preotul **Gheorghe Constantinescu**, din **Ciofrângeni**, a trecut şi el prin iadul de la Piteşti.

Preotul **Ioan Constantinescu**, paroh la **Poienari**, protopopiatul Curtea de Argeş, a fost arestat în 1958 şi condamnat la şase ani de închisoare. Tribunalul Militar îl condamnă însă la moarte. La 19 mai 1959 este executat la Jilava.

Preotul **Nicolae Constantinescu**, paroh la **Corbişori**, arestat şi executat la Jilava, la 21 iulie 1959, pentru participare la mişcarea de rezistenţă anticomunistă din Argeş.

Preotul **Gheorghe Cotenescu**, paroh la

Stoeneşti, a fost arestat şi închis la Piteşti, în 1956, pentru legăturile cu grupul Arsenescu.

Preotul **Marin Diaconescu,** născut la **Teiu**, paroh la **Piteşti,** om de o deosebită cultură şi autor de cărţi despre dreapta credinţă. A fost condamnat de Tibunalul Militar Craiova, în 1958, la 20 de ani de muncă silnică.

Preotul **Constantin Diaconu**, din satul **Goleşti**, Topoloveni, paroh la Ciolăneşti Deal, Teleorman, condamnat în 1958, pentru ...deţinere de aur.

Preotul **Tiţu Diaconu**, din **Gălăşeşti**, paroh în satul natal, a fost deţinut între 1952-1954 şi 1959-1962.

Preotul **Nicolae Dinescu**, din **Şuici**, partizan în grupul colonelului Arsenescu, a fost împuşcat în 1952 în luptele cu forţele Securităţii.

Ieromonahul **Ion Nicodim Dinulescu**, născut în 1935, la Carpeni, lângă Curtea de Argeş, intrat în mânăstire la 13 ani, slujitor al Mânăstirii Râmeţ, al Schitului Peştera Ialomicioarei, al Schitului Ciocanul-Muscel şi, apoi, al **Schitului Slănic**, arestat între 1955-1956, pentru exercitare abuzivă de funcţiuni şi, a doua oară, între decembrie 1956-august 1957, pentru ...port ilegal de uniformă!

Preotul **Gheorghe Diţă**, din **Deagurile**, Costeşti, paroh la **Drăgăneşti**, Vâlcea, arestat în 1958 şi condamnat în 1960 la 15 ani de muncă silnică şi confiscarea averii.

Părintele **Ilie Dragomirescu**, născut la **Glodeni**, paroh la **Schei**, Dâmboviţa, a fost arestat în 1958 de la locuinţa sa din Câmpulung, oraş în care fusese ales **protopop de Muscel**. Dus la Securitatea din Piteşti, condamnat la moarte. La Jilava a stat 11 luni în lanţuri, până la judecarea recursului, când pedeapsa a fost schimbată în 15 ani de muncă silnică şi confiscarea totală a averii. Fiica sa, studentă, a fost exmatriculată, iar soţia, pentru a putea fi angajată, a divorţat şi şi-a schimbat numele.

Preotul **Pompiliu Dragomirescu**, din **Berevoieşti**, a fost condamnat, în 1960, la 15 ani de temniţă grea. A fost eliberat în 1964, de la Aiud.

Preotul **Ion Drăgoi,** născut la **Vâlsăneşti**, paroh la **Nucşoara**, a fost arestat în 1950 pentru ajutorul dat partizanilor din munţi. Închis până în 1955, în 1958 este rearestat şi condamnat la moarte. A fost executat la Jilava, la 18 iulie 1959.

Părintele **Ion Druţu**, din **Stoina**, Vâlcea, **consilier la Episcopia Argeşului**, a fost închis în perioada iulie 1951-iunie 1954.

Preotul **Dumitru Dumitrescu**, din **Uda**, a trecut şi el prin temniţele comuniste în anii 50.

Preotul **Gheorghe Dumitrescu**, paroh la **Cotmeana**, a fost arestat în 1953 după cinci ani în care s-a ascuns. Condamnat la 10 ani de muncă silnică şi deţinut la Piteşti, Jilava, Gherla, Aiud şi Ocnele Mari.

Preotul **Grigorie Dumitrescu,** paroh în **Piteşti**, arestat şi anchetat în mai multe rânduri în anii 50.

Părintele **Stelian N. Dumitriu**, născut la **Curtea de Argeş**, orfan din primul război mondial, crescut prin orfelinate, preot militar în cel de-al doilea război mondial. Arestat în 1958, în localitatea **Sineşti**, Iaşi, unde era paroh. A fost condamnat, în 1959, la 10 ani de închisoare, fiind trimis într-o colonie de exterminare din Delta Dunării. A făcut recurs, fratele său, avocat, aducând probe ale nevinovăţiei sale, fiind condamnat şi el la cinci ani. Este eliberat în 1963, dar nu poate fi reîncadrat la parohia sa. Mitropolia Moldovei dispune transferarea sa la parohia **Valea Danului**, Argeş, de unde se pensionează în 1989.

Părintele **Mihai Dumitru**, născut la **Curtea de Argeş**, hirotonit diacon la 1 mai 1947 pe seama **catedralei episcopale din Curtea de Argeş**, a fost arestat în 1948, pentru vina de a fi fost membru al Partidului Naţional Ţărănesc. Închis, până în 1952, la Piteşti, Aiud şi Ocnele Mari. Din 1953 a slujit în comuna Albeşti.

Preotul **Ilie Duţeanu**, născut la **Drăghici**, Argeş, paroh la **Poenari**, arestat în 1958, condamnat la 18 ani de muncă silnică, în 1959, eliberat în 1964.

Preotul **Mihai Enescu**, din **Valea Romaneştilor**, Muscel, a fost închis pentru legături cu partizanii din munţi. În 1959, a decedat în celulă, la Aiud.

Preotul **Ion Feţeanu**, paroh în **Poienari**, Argeş, a fost arestat, fără judecată, în perioada octombrie 1959-iunie 1960.

Preotul **Ioan Fâculete**, născut la **Văleni**, Muscel, paroh la Vălenii de Sus, Argeş, a executat doi ani de temniţă grea pentru uneltire contra ordinii sociale.

Preotul **Aurel Gâlcă**, născut la **Câmpulung**, paroh la **Vişoi**, a fost arestat în două rânduri, fără a fi judecat: între 18 noiembrie 1950-9 martie 1953 şi între 17 octombrie 1959-9 mai 1960.

Preotul **Aurel Ghiocel**, năcut la **Beleţi,** paroh la **Negreşti**, a fost arestat în perioada 1959-februarie 1960.

Preotul **Pavel Glăvan**, paroh în **Sălătrucu**, a fost, la rându-i, închis în anii 50. Se poate observa că, în acei ani, preoţii se schimbau foarte des în unele localităţi de munte, având aceeaşi soartă, în final: arestarea sau moartea.

Preotul **Petre Godescu**, paroh în **Bascov**, arestat la 12 aprilie 1955, pentru vina de a fi condamnat colectivizarea.

Preotul **Ioan Gorgoi**, paroh la **Priboienii de Sus**, Muscel, arestat în 1948. Nu se ştie cât timp a fost condamnat.

Preotul **Ioan Grigorescu**, născut la **Câmpulung Muscel**, paroh în Bucureşti, a fost condamnat, în 1959, la doi ani închisoare, pentru...deţinere de aur.

Părintele **Constantin Hodoroagă**, născut la **Milcoiu**, Vâlcea, paroh la **Sălătruc**. A considerat că e de datoria unui preot să lupte împotriva ateismului. S-a implicat în alegerile din 1946, luând, apoi, parte la constituirea grupului de rezistenţă condus de profesorul Dumitru Apostol din Piteşti. La 28 august 1948 a fost arestat şi condamnat la şase ani de închisoare. În 1949, la Penitenciarul Piteşti, a făcut legământ -cu preoţii Ion Druţu şi Nicolae Popescu- de a construi o biserică nouă la Sălătruc. Biserica a fost sfinţită în 1977.

Preotul **Matache Ionescu**, născut în localitatea **Pădureţi**, a fost condamnat la 10 ani închisoare, în 1957. A fost graţiat în 1964.

Preotul **Ion Iordănescu**, născut în localitatea **Vâlcelele**, Argeş, paroh la **Găvana şi Piteşti**, a fost condamnat pentru uneltire, în 1959, la cinci ani de închisoare.

Preotul **Nicolae Isbăşoiu**, născut la **Albeşti de Argeş**, paroh la **Goleşti**, a fost condamnat în 1960 la trei ani de închisoare.

Preotul **Nicolae Levu**, paroh la **Nucşoara**, a ajuns la Canal, pentru omisiune de denunţ.

Părintele **Virgil Limberea**, născut la **Piteşti**, preot în parohia **Cepari**, a fost condamnat la şase ani de închisoare, în 1948.

Preotul **Ioan Lungeanu**, născut la **Bascov**, paroh în **Pietrele**, Ilfov, arestat în 1948. În 1956, pedeapsa i-a fost prelungită cu un an, iar după un alt an de domiciliu obligatoriu în Bărăgan a mai executat patru ani de închisoare.

Părintele **Emil Marinescu**, născut la **Dobrogostea**, a fost arestat în 1959, anchetat şi bătut la Securitatea Piteşti.

Preotul **Ioan Mazilu**, născut la **Ciulniţa**, paroh la **Gorganu de Jos**, a fost arestat în 1952 şi închis la Penitenciarul Oneşti. Condamnat la doi ani temniţă, a fost eliberat după şapte luni, în urma recursului.

Preotul **Nicolae Mănescu**, **născut la Nucşoara**, paroh la **Câmpulung Muscel**, a fost condamnat în 1959 pentru tăinuirea luptătorilor din munţi. A decedat în închisoarea din Botoşani, în vara anului 1961.

Preotul **Efrem Micloşanu**, născut în comuna **Malu cu Flori**, paroh la **Coteneşti**, a fost condamnat, în 1960, la şapte ani de închisoare.

Preotul **Nicolae Moise**, născut la **Albeşti de Argeş**, paroh în **Olteniţa**, a fost condamnat, în 1959, la doi ani de închisoare, la Jilava.

Preotul **Iosif Muşatescu,** fratele celebrului dramaturg muscelean, paroh la **Suslăneşti**, a fost condamnat, în 1950, la un an de închisoare pentru favorizarea infractorului.

Preotul **Ion Neacşu**, din comuna **Vedea**, a fost închis în mai multe rânduri, începând cu 1953 şi terminând cu 1964.

Preotul **Constantin Necşulescu**, născut la **Călina**, Vâlcea, paroh la **Drăghiceşti**, Argeş, a fost închis între 1959-1964.

Preotul **Nicolae Gr. Nicolescu, născut la** Valea Mare, Dâmboviţa, paroh în **Leordeni**, Argeş, a fost arestat în 1953, cunoscând rigorile Penitenciarului Piteşti.

Preotul **Nicolae Niţescu**, născut în comuna **Valea Popii**, Muscel, paroh la **Boteni**, a fost închis între decembrie 1952-aprilie 1953, la Piteşti, fără a fi judecat.

Călugărul **Pantelimon**, din Piteşti, arestat în mai multe rânduri în anii 1948-1950.

Părintele **Grigore Păcioianu**, paroh la **Făgeţelu**, arestat în luna august 1959. A fost eliberat, fără judecată, din Penitenciarul Piteşti, după un an.

Preotul **Ioan Petrescu**, născut la **Bădeşti**, Argeş, paroh la **Prislop**, a fost deţinut politic între 15 mai 1948-30 aprilie 1954.

Preotul **Ioan Podoleanu**, născut la **Teiu,** paroh în satul natal (Teiu Deal), a fost închis în perioada 15 septembrie 1959-13 mai iunie 1960, pentru că a condamnat colectivizarea forţată.

Preotul **Eugeniu Polexe**, paroh în satul **Lereştii de Jos**, a fost închis un an (între 1952-1953), pentru uneltire contra ordinii sociale.

Preotul **Constantin Popescu**, născut la **Colţeşti-Huruzeni**, paroh la **Şerbăneşti,** a fost arestat în 1957 şi condamnat la şapte ani de temniţă.

Preotul **Dumitru Gh. Popescu,** născut în satul argeşean **Sădeşti**, paroh în **Bucureşti**, condamnat, în 1960, la şapte ani de închisoare.

Preotul **Florea Popescu**, paroh la **Bascov**. Se cunoaşte doar faptul că în 1954 se afla deţinut la Poarta Albă.

Preotul **Ion Popescu**, născut la **Uda de Jos**, Argeş, paroh la **Mogoşeşti**, Olt, condamnat, în 1959, la zece ani de temniţă grea. A fost eliberat în 1960, după recurs.

Preotul **Ion C. Popescu**, născut la **Cerşani**, paroh în **Bucureşti**, condamnat, în 1959, la 15 ani de muncă silnică. Eliberat în 1964.

Preotul **Ion M. Popescu**, născut la **Priboieni**, paroh la **Bucşeneşti**, tot Argeş, a fost condamnat, în 1953, la cinci ani de temniţă grea. Graţiat în 1955.

Preotul **Nicolae Popescu,** născut în localitatea argeşeană **Lădeşti**, paroh în **Bucureşti,** a fost condamnat, în 1959, la zece ani de închisoare pentru răspândire de publicaţii interzise.

Nicolae Popescu-Mozăceni, din **Mozăceni**, diacon la **Patriarhie**, a fost arestat în 1958, trecând prin temniţele Jilava şi Aiud.

Preotul **Victor Popescu**, din comuna **Brădet**, a fost arestat în aprilie 1959 pentru legăturile ce le-a avut cu grupul Arnăuţoiou, fiind condamnat la opt ani de închisoare corecţională.

Părintele **Alexandru Postelnicescu,** născut la **Curtea de Argeş**, paroh la **Ciofrângeni**, a fost condamnat, în 1958, la 25 de ani de detenţie. A fost eliberat în 1964, de la Ocnele Mari.

Preotul **Ion V. Postelnicescu**, născut la **Moşoaia**, paroh la **Piteşti**, a fost arestat, prima oară, în 1953. Rearestat în 1959 şi condamnat la 22 de ani detenţie, a decedat la Jilava, în acelaşi an.

Preotul **Preda Predescu**, născut la **Bolovani**, Ilfov, paroh la **Gorganu de Sus**, Argeş, a fost arestat între anii 1952-1955.

Preotul **Alexandru Radu**, din **Costeşti**, paroh în satul **Teleşti**, a fost arestat şi anchetat în mai multe rânduri, între 1949-1953. În 1959 i se permite să fie, din nou, preot.

Preotul **Ioan Rizea-Rizescu**, paroh în Costești, arestat cu câteva luni înainte de arestarea fiului său, Sergiu Rizescu, actualul președinte al F.F.D.P. România;

Preotul **Constantin Robea,** născut în satul **Racoviţa**, paroh în **Bucureşt**i, a fost condamnat, în 1961, la şase ani de închisoare. În 1963 a fost graţiat.

Preotul **Rudeanu**, născut în **Rudeni**, Argeş, paroh la **Sălătruc**, a fost arestat şi bătut până a decedat, fiind acuzat că a ajutat partizanii din munţi.

Preotul **Constantin Savu,** născut la **Dragoslavele**, paroh în Câmpulung, a fost arestat în 1949, executând o parte din pedeapsă la Canal. Eliberat în 1954. În momentul în care Securitatea a venit să-l aresteze din nou, şi-a dat foc.

Preotul **Florian Sămărăscu,** paroh în **Piteşti**, a fost arestat în 1959 şi condamnat la patru ani de închisoare.

Părintele **Gheorghe Scărlătescu**, paroh în satul natal, **Deagu de Sus**, protopopiatul Costeşti, a fost condamnat la un an închisoare, în 1952.

Preotul **Stănescu,** paroh în **Albota**, deţinut politic în anii 50, conform mărturiilor unor colegi de suferinţă.

Preotul **Iulian Stoicescu**, născut la **Retevoieşti**, paroh în **Bucureşti**, a fost condamnat, în 1960, la nouă ani de închisoare.

Preotul **Andrei Nicolae Stroescu,** născut la **Glâmbocata**, paroh în comuna **Leordeni**, a fost condamnat, în 1948, la şapte ani de închisoare, pentru activitate în cadrul P.N.Ţ. A trecut prin Jilava, Aiud şi Gherla. A decedat în primăvara anului 2003, la 83 de ani, bolnav de cancer.

Preotul **Teodorescu**, paroh în **Valea Rizii**, Dârmăneşti, a trecut prin lagărul de la Ghencea, conform mărturiei unor colegi de suferinţă.

Preotul **Dumitru Tomescu**, născut în comuna **Crânguri** (atunci în Argeş, acum în Dâmboviţa), paroh în satul **Orbeasca de Jos**, protopopiatul Alexandria, a fost închis la Piteşti între 1952-1954.

Preotul **Gheorghe Tomescu**, născut în **Hulubeşti**, Argeş, paroh în satul **Ţigăneşti**, Topoloveni, a fost condamnat în 1952 la opt luni de închisoare, fără a fi eliberat. În 1956, a fost deportat în Bărăgan.

Preotul **Temistocle Tomescu**, paroh la **Topoloveni**, închis în anii 50 pentru uneltire contra ordinii sociale.

Preotul **Gheorghe Vişinescu**, paroh în satul **Cornăţel**, comuna Buzoeşti, a fost anchetat de Securitate la ...începutul anilor 80, de mai multe ori. A încetat din viaţă la puţin timp, din cauza unei hemoragii hepatice.

Preotul **Moise Vişoiu**, născut la **Măţău**, Argeş, paroh în **Bucureşti,** a fost condamnat, în 1960, la şase ani de închisoare corecţională. Graţiat în 1963.

Preoţi din ţară trecuţi prin Penitenciarul Piteşti

Alături de preoţii parohi argeşeni care au cunoscut iadul anchetelor de la Piteşti, risipiţi, ulterior, prin ţară, prin penitenciarul de tristă faimă din capitala judeţului Argeş - unde s-a experimentat educarea prin tortură-, au trecut, în anii 50, foarte mulţi preoţi, îndeosebi ortodocşi, din întreaga ţară. Vina? Biserica se opunea ateismului, comunismului şi colectivizării forţate. Aşa de mulţi erau preoţii aflaţi în celule, încât, în 1953, în urma unui decret de graţiere, 50 de preoţi numai din Eparhia Râmnicului şi Argeşului sunt eliberaţi din temniţe!

Cum am aflat de la preot prof.univ.dr. Gheorghe I. Drăgulin, un alt preot mărturisitor al comunismului apocaliptic, trecut prin zece lăcaşuri de suferinţă, dar nu şi pe la Piteşti, o emblemă a credinţei în

Dumnezeu în cele mai grele împrejurări a fost **Valeriu Gafencu**. Aflat în închisori încă din 1941, supranumit *Sfântul închisorilor*, Valeriu Gafencu a fost să fie şi victima lui Eugen Ţurcanu, torţionarul şef de la Piteşti. *Vrei să trăieşti? Înjură-l pe Hristos!,* răcnea Ţurcanu, lovindu-l în neştire, iar Valeriu Gafencu răspundea: *Nici pentru o mie de vieţi nu fac ce-mi ceri tu, Iisus este Dumnezeul cel veşnic. Iartă-i, Doamne, că sunt doar unelte!* N-a murit la Piteşti, dar aici s-a îmbolnăvit grav. Transferat la Târgu-Ocna, moare la 18 februarie 1952.

Î.P.S. Bartolomeu Valeriu Anania, arhiepiscopul Vadului, Feleacului şi Clujului, conducător al grevei studenţeşti antirevizioniste şi anticomuniste din 1946 de la Cluj, arestat de mai multe ori, condamnat la 25 de ani de muncă silnică. La Penitenciarul Piteşti, după cum a mărturisit într-o emisiune a Eugeniei Vodă, de la TVR 1, a învăţat alfabetul morse, prin care putea ţine slujbe, bătând în pereţii celulei, şi pentru colegii de suferinţe din încăperile alăturate.

Gheorghe Calciu-Dumitreasa. Este arestat în 1948, student la medicină. Este unul dintre cei trecuţi prin reeducarea de la Piteşti. În 1954 este arestat din nou, în grupul Ţurcanu, şi condamnat la 15 ani de muncă silnică, pentru ,,*acte de teroare săvârşite în perioada primei detenţii.* A avut curajul, la proces, să-i demaşte pe adevăraţii inspiratori ai crimelor de reeducare.

Părintele **arhimandrit Roman Braga**, preot în Scoreni, arestat şi condamnat la temniţă în 1948, acuzat de omisiune de denunţ, a avut, de asemenea, parte de reeducarea de la Piteşti. Îşi aminteşte părintele: ,,*Umilirea era generală şi se căuta să te aducă în situaţia să nu mai gândeşti, ci doar să execuţi. Când vedeam mâncarea intram sub pat, cu corpul tot, şi afară rămânea doar capul, iar în faţă ni se aşeza gamela. Noi stam cu mâinile la spate şi trebuia să mâncăm numai cu gura, fără să atingem cu mâna. În acest timp, cei reeducaţi se plimbau şi grohăiau ca porcii. La urmă, unul dintre reeducaţi lua cârpa cu care se spăla tineta (hârdăul cu necesităţi) şi ne ştergea la gură.*

Alte feţe bisericeşti ortodoxe ce au avut parte de sistemul demonic pus la punct la Penitenciarul Piteşti au fost: **Vasile Andercău**, preot din Satu Mare, **Ştefan Bălaşa**, din Bărbuceni, Vâlcea, **Dumitru Bârjoveanu**, din Corodeşti, Vaslui, **Gheorghe Bej**, din Arad, **Petre Boiangiu**, din Mărgheni, Olt, **Adrian Cărăuşu**, student la Facultatea de Teologie din Suceava, **Nicolae Costache**, din Voiceşti-Vâlcea, paroh în satul natal, **Ion Druţu**, din Dăeşti, Vâlcea, consilier la Episcopia Argeşului, **Nicolae Popescu**, preot în Câineni, Vâlcea, **Dumitru Jijăescu**, preot în Poboru, Olt, **Emil Marinescu**, din Dobroteasa, Olt, **Ion Mănciulescu**, student la Teologie, din Brăila, **Ştefan Mărgăritescu**, din Glăvile, Vâlcea, **Ion M. Mihăilescu**, din Valea lui Alb, Olt, **Evmenie Moraru** din Stejaru, Neamţ, **Alexandru Munteanu**, din Pâclişa, Alba, student la Academia de teologie ortodoxă Sibiu în momentul arestării (1948), **Constantin Nistor**, preot la Aroneanu, Iaşi, **Gheorghe Opriş**, protopop ortodox de Rupea, Braşov, **Vasile Pătraşcu**, paroh în Măgurele, Ilfov, **Damian Pânzaru**, protosinghel, **Ion Pârcălabu**, parohia Vlăsceni, Dâmboviţa, **Nicolae Pâslaru**, paroh în localitatea Horia, Bacău, **Dumitru Popescu**, fiul preotului Ilie Popescu din Lunguleţu, Dâmboviţa, din lotul studenţilor teologi arestaţi în 1948 de la internatul *Radu-Vodă*, **Ilie Stan**, paroh în Diculeşti, Vâlcea, **Constantin Stoenescu**, preot la Malul Roşu, Ialomiţa, **Alexandru Teodorescu**, Sălcioara, Dâmboviţa, **Victor Toma**, slujitor la Greci, Vâlcea, **Ioan Turnagiu**, din Cervenia, Teleorman, şi alţii, neştiuţi.

De subliniat faptul că la Penitenciarul Piteşti s-a sinucis studentul în Teologie Gheorghe T. Şerban, născut la Constanţa, în 1926. Arestat în 1948, condamnat la 5 ani temniţă grea. La 10 februarie 1950 se sinucide la Piteşti, prin aruncare peste balustradă, când era condus la infirmerie...

Dacă Dumnezeu poate să-i ierte pe toţi, călăi şi victime, noi avem datoria morală de a nu uita ce s-a întâmplat!

Ca bibliografie am utilizat, în special, volumele: „Mărturisitori de după gratii. Slujitori ai Bisericii în temniţele comuniste”, cu un Cuvânt înainte de + Bartolomeu al Clujului, 1995, „Cartea de Aur”, de Cicerone Ioniţoiu, Ed. Hrisovul, 1995, „Preoţi în cătuşe”, de Mihai Rădulescu şi Irineu Slătineanul, Editura Ramida, 1997, „Biserica întemniţată. România 1944-1989”, Institutul Pentru Studiul Totalitarismului, 1998, „Preoţi ortodocşi în închisorile comuniste”, de Vasile Manea, Editura Patmos, 2000, Zicu Ionescu - Remus Petre Cîrstea - „Martiri argeșeni și musceleni 1939-1989”, Editura Tiparg, 2006.

In memoriam Gherghina F. Popescu (11/24.10.1914-28.03.2013), un binefăcător pentru semenii săi

Prof. Florin-Gabriel RĂȚOI

MOTTO: ,,Chiar dacă uitarea este o lege a firii, există clipe, oameni și fapte care nu se uită!"

Un astfel de om, simplu și modest, cu sufletul curat al omului de la țară, din vatra satului, a fost și Gherghina F. Popescu, născută Soare, fiica lui Florea și a Ioanei, născută în satul Păduroiu din Vale, comuna Păduroiu, care din anul 1968, când a avut loc ultima reorganizare administrativ-teritorială a țării până astăzi, aparține de comuna Poiana Lacului din județul Argeș. A fost primul copil din cei șase ai părinților acesteia, patru băieți și două fete, având frați pe Marin, Nicolae, Dumitru, Tudor și Dumitra, care au fost crescuți și educați în spiritul cinstei și omeniei specifice lumii rurale din România interbelică. La data de 14.11.1938 s-a căsătorit cu Dumitru I. Popescu (28.04/11.05.1906-21.12.1962), fiul lui Ilie și Constantina, originar din același sat, având frați pe Pavel, Nicolae și Ion.

Împreună au avut 3 copii: Gheorghe, Marin și Ion. Soțul său, la sfârșitul anilor 50 ai secolului al XX-lea a îndeplinit și funcția de primar al fostei comune Păduroiu, fiind apreciat de locuitorii acesteia pentru activitatea sa edilitară. A făcut de-a lungul vieții multe fapte bune, dintre care una se remarcă în mod deosebit, legată de Nicolae M. Nica (07/20.02.1917-08.07.2014), sculptor, veteran de război și deținut politic, fondator al Muzeului sătesc din satul Chilia, comuna Făgețelu, județul Olt, autodidact, cultivator al tradițiilor dacice, patriot și cetățean de onoare al județelor Olt și Arges, cu o activitate etnografică deosebit de bogată, care la întoarcerea sa, în luna mai a anului 1948, după război și prizonierat în lagărele sovietice din Crimeea, în drumul spre casă, la Chilia a trecut prin Păduroiu, unde a poposit în casa dumneaei, care l-a invitat la prima masa caldă, după calvarul prin care a trecut. Acest gest umanitar al binefăcătoarei sale nu l-a uitat niciodată, și la vârsta senectuții, după aproape 62 de ani, la data de 04.04.2010, în ziua de duminică, de Sfintele Paști, împreună cu fiica sa, doamna Nușa Cantemir, scriitoare, i-a făcut o vizită, ocazie când au depănat amintiri din război, în fața micuței case țărănești tradiționale din lemne pe cheie, având un foișor central la intrare, un antreu, două camere de locuit dispuse lateral și o anexă numită timnic, cu o înfățișare aparte, având o vechime de peste 100 de ani, fiind una dintre cele mai vechi ale satului, existente și astăzi, imortalizată în fotografii. Această amintire a fost evocată și în cartea biografică *Dacul Liber din Chilia (viață cu intarsii de amintiri)*, la pagina 32, având ca autori pe fiica sa Nușa Cantemir și Ion C. Hiru, apărută la Editura *Tiparg* din Pitești și lansată la data de 15.04.2019, la Biblioteca Județeană *Dinicu Golescu* din Pitești, unde fiind invitat de autori am fost onorat să participat și eu. O așa persoană, plină de omenie, a rămas mereu vie în amintirea semenilor săi și nu poate fi uitată.

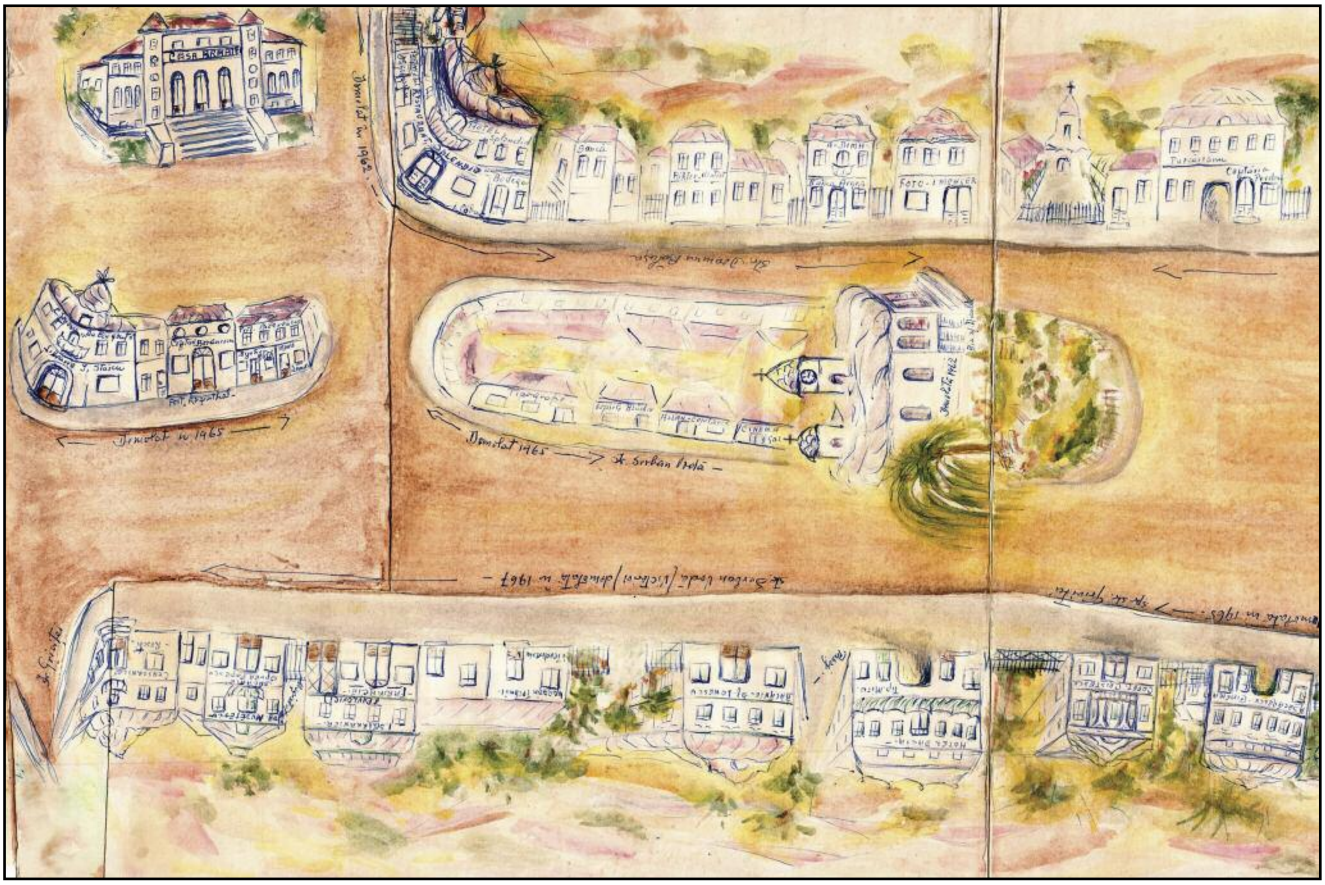

Gherghina F. Popescu

04.04.2010 Sf. Paști, revedere după 62 de ani Gherghina F. Popescu și Nicolae M. Nica

Strada Șerban Vodă din Pitești, de la Casa Armatei spre Primăria Pitești. Detaliu din schița realizată în 1977 de Viorica Ionescu

În stânga sus: Casa Armatei, vizavi de Hotelul și restaurantul Splendid, proprietar dr. Georgescu, bodega I. Căbuz. Pe același aliniament: dentist H. Richter, Banca Argeșul, Banca Tehnică Argeșană – D. Dima, Foto I. Mencer, Biserica Calvină alături cu proprietatea I. Purcăreanu și Cofetăria Predescu.

Insula de case, colț cu strada Griviței: Magazinul „Au bon gout" deținut de Constantin N. Ionescu, Librăria I. Staicu, Cofetăria Borănescu (fostă Rozenthal), locuința profesorului I. Boerescu de la Liceul I.C. Brătianu, atelierul bijutierul evreu Roth și Magazinul de modă Semke.

În spatele Bisericii Sf. Nicolae demolată în 1962 se aflau Cinema Gh. Gal, Cofetăria Aslan, magazinul neamțului Blucher și Tipografia Transilvania I. Șreier etc.

În stânga jos, de la actual Magazin Trivale (colț cu strada Griviței) spre Primăria Pitești se aflau: atelierul ceasornicarului Roseti, Băcănia Oprea Popescu, magistrat Mușetescu, Farmacia I. Schirkanier (Pavlovici), Magazin tehnic I. Teodorescu, Băcănia Ef. Ionescu (fost primar al orașului) alături cu Pasajul Școalelor, Hotelul Dacia și Tipografia Mitu, Cofetăria Cristescu, Cinema A. Secărescu etc.

Viorica Ionescu a fost o pictoriță amatoare, funcționară în cadrul Prefecturii Argeș, pensionară din anul 1963, fără urmași direcți, nefiind căsătorită, domiciliată în strada Teilor, nr. 19. În anul 1977 (motivată probabil și de cutremurul devastator din martie, care a distrus multe clădiri vechi și vieți omenești), a reconstituit din memorie, prin desen (rudimentar, cu pixul) și acuarelă, pe hârtie pânzată, clădiri și străzi din centrul orașului Pitești, clădiri care au fost demolate în mare parte în perioada anilor 60-70, cu ocazia aplicării planurilor de sistematizare urbană impuse de regimul comunist. După deces, aceste schițe în acuarelă au ajuns în posesia diverșilor colecționari pasionați de trecutul orașului Pitești, unul dintre aceștia fiind inginerul Nicolae Dobre din Geamăna (comuna Bradu). Informațiile privind identificarea autoarei schițelor au fost furnizate de Gabriela Toma, fost proiectant la Institutul de Proiectări Argeș.

Prezentare realizată de
Aurel RADU